

Varusmiehestä opiskelijaksi

Selvitys varusmiespalveluksen vaikutuksista
korkeakouluopintojen aloittamiseen ja jatkamiseen

Opetusministeriön julkaisuja 2004:28

Elina Laaksonen

Varusmiehestä opiskelijaksi

**Selvitys varusmiespalveluksen vaikutuksista
korkeakouluopintojen aloittamiseen ja jatkamiseen**

Opetusministeriön julkaisuja 2004:28

Elina Laaksonen

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet
Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen
Meritullinkatu / Sjötullsgatan 10
PL / PB 29, 00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi>

<http://www.minedu.fi/julkaisut/index.fi>

Taitto / Ombrytning: Teija Metsänperä, opetusministeriö / undervisningsministeriet
Kannen kuva / Pärmbild: SA-kuva
Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2004

ISBN 952-442-812-1 (nid./htf)

ISBN 952-442-813-X (PDF)

ISSN 1458-8110

Opetusministeriön julkaisuja / Undervisningsministeriets publikationer 2004:28

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden ja varusmiesten kokemuksia varusmiespalveluksen vaikutuksista korkeakouluopintojen aloittamiseen ja jatkamiseen. Selvityksen aihe liittyy ajankohtaiseen keskusteluun suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden opintojen pitkittymisestä. Selvitys liittyy myös keskusteluun varusmiespalvelukseen kuuluvi- en opintojen hyväksilukemisesta korkeakouluopintoihin sekä tavoitteisiin varusmies- palveluksen oppisisältöjen kehittämistä ja yhteensovittamisesta suomalaisen koulutus- järjestelmän kanssa.

Selvityksen pääaineistona on korkeakouluopiskelijoille tehty internetkysely varusmies- palveluksen ja opintojen yhteensovittamisesta. Kyselyn kohdejoukkona olivat yliopistoissa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa ja ammattikorkeakouluissa nuorten koulutuksessa perustutkintoa suorittavat alle 34-vuotiaat miesopiskelijat, jotka olivat suorittaneet varusmiespalveluksensa vuosina 1999–2003. Vastajia oli yhteensä 2 242 ja vastausprosentti oli 50 %. Kyselyllä selvitettiin erityisesti varusmiespalveluksen vaikutuksia korkeakouluopin- toihin palaamiseen ja opintojen jatkamiseen palveluksen jälkeen. Kyselyä täydentämään teh- tiin viisi ryhmähaastattelua varusmiespalveluksessa oleville vuoden 2003 ylioppilaille. Haas- tattelulla pyrittiin samaan lisätietoa varusmiespalveluksen vaikutuksista korkeakouluopintoi- hin hakeutumiseen.

Palveluksen aikana tapahtuvan opintoihin hakeutumisen pääongelmaksi osoittautui valintakokeisiin valmistautumisen koettu hankaluus ja raskaus. Opintojen jatkamisessa keskeisiksi osoittautuivat palveluksen ajoittumisesta aiheutuvat ongelmat: kesken lukukauden kotiutuvat kokevat muita enemmän vaikeuksia niin sopiville kursseille pääsyssä, ohjauksen saa- misessa kuin toimeentuloasioissakin. Opintoihin voi saapumis- ja kotiutumisajankohdista joh- tuen aiheutua selvästi varsinaista palvelusaikaa pidempi katkos. Lisäksi opintojen etenemistä voivat hidastaa palveluksen jälkeiset ongelmat otteen saamisessa opinnoista. Hyväksilukemis- ta koskevat tulokset osoittavat, että opiskelijat tuntevat hyväksilukemisen käytäntöjä heikosti eikä hyväksilukeminen ole kovin yleistä.

Tulosten perusteella voidaan todeta, että korkeakouluopintoihin hakeutumista voitaisiin helpottaa valintakoejärjestelyjen kehittämällä, valintakokeisiin valmistautumista ja osallistu- mista helpottavilla järjestelyillä puolustusvoimissa sekä paremmalla palveluksen aikaisella oh- jauksella ja tiedotuksella. Opintoihin palaamisen ongelmia voitaisiin lievittää korkeakouluissa ennen palvelusta ja sen jälkeen tapahtuvalla ohjauksella, opintojärjestelyjen kehittämällä sekä opiskelukykyä ja -taitoja ylläpitävällä toiminnalla palveluksen aikana.

Sammandrag

I redogörelsen granskas högskolestuderandes och beväringars erfarenheter av vilka verkningar beväringstjänsten har på möjligheterna att inleda studier och fortsätta dem. Ämnet ansluter sig till den aktuella diskussionen om finländska studerandes utdragna studietider. Utredningen hänför sig också till diskussionen om tillgodoräknande av beväringstjänststudier i högskolestudierna samt till målen för hur studieinnehållen i beväringstjänsten kunde utvecklas och samordnas med det finska utbildningssystemet.

Utredningen bygger huvudsakligen på ett material som samlats in genom en enkät på internet om samordningen av beväringstjänst och studier. Målgruppen bestod av manliga studerande under 34 år som höll på att avlägga högre eller lägre högskoleexamen vid ett universitet eller grundexamen inom ungdomsutbildningen vid en yrkeshögskola och som avtjänat sin beväringstjänst 1999–2003. Enkäten besvarades av 2 242 personer och svarsprocenten var 50 %. Främst utreddes beväringstjänstens verkningar på återgången till högskolestudier och återupptagandet av studierna efter tjänstgöringen. Som en komplettering till enkäten gjordes fem gruppintervjuer med personer som blivit student 2003 och nu avtjänade sin beväringstjänst. Genom intervjuerna ville man få ytterligare information om vilka verkningar beväringstjänsten har på benägenheten att söka till högskolestudier.

Det största problemet med att söka till studier under beväringstiden visade sig vara upplevda svårigheter och besvär med förberedelserna inför urvalsproven. När studierna återupptogs visade sig det centrala vara problem till följd av tjänstgöringstiden: studerande som hemförlovas mitt under en termin upplever mer svårigheter än andra såväl när det gäller tillträde till lämpliga kurser och tillgång till handledning som försörjningsfrågor. På grund av ankomst- och hemförlovningsstidpunkterna kan avbrottet i studierna bli klart längre än den egentliga tjänstgöringstiden. Framstegen i studierna kan dessutom bli långsammare till följd av problem med att få grepp om studierna efter beväringstiden. De resultat som gäller tillgodoräknande visar att de studerande känner dåligt till procedurerna vid tillgodoräknande och att tillgodoräknande inte är särskilt allmänt.

Man kan utifrån resultaten konstatera att ansökningen till högskolestudier kunde underlättas genom utveckling av antagningssystemet, genom sådana arrangemang inom försvarsmakten som underlättar förberedelserna för och deltagandet i urvalsprov samt genom bättre handledning och information under tjänstgöringstiden. Problemen med återgången till studier kunde lindras genom handledning i högskolorna både före och efter tjänstgöringen, utveckling av studiearrangemangen samt verksamhet som upprätthåller studieförmågan och -tekniken under beväringstiden.

Summary

This report deals with the experiences gained by university students and conscripts as to the effects of the conscript service on the beginning and continuation of academic studies. This is linked to the current debate that Finnish university students take too long to complete their studies. The report contributes to the discussion about giving credits to university students for the studies included in the conscript service and the goals to develop and integrate these studies into the Finnish educational system.

A questionnaire to university students provided the core material for the report. The questionnaire targeted under 34-year-old male students who study for a lower or higher degree at a university or a polytechnic and who have started their conscript service between 1999 and 2003. Fifty per cent of those targeted responded, with a total of 2 242 respondents. The questionnaire focused on the effects of the conscript service on returning to university and continuing one's studies after military service. The questionnaire was supplemented with five group interviews of conscripts who had matriculated in 2003. The aim of the interviews was to gain additional information about the effects of the conscript service on those aiming to start academic studies.

Getting prepared for entrance examinations during the conscript service proved to be difficult as this was found to be hard and demanding. The timing of the service was the key problem affecting one's effort to continue studies: those who were disbanded in the middle of a term experienced various kinds of difficulty more often than others – for example difficulties in being accepted on suitable courses, receiving tutoring and coping financially. Due to the dates of entering and leaving service, a student may face a gap longer than the actual service time. In addition, student's problems with getting a grip of his studies may hamper the student's progress in studies. The findings also show that students are not familiar with the practice to get credits for the conscript service and, consequently, this is not commonly applied.

On the basis of the findings it can be concluded that entrance examination arrangements should be developed, the defence forces should make it easier for applicants to prepare for and participate in entrance examinations, and guidance and information during service should be improved. Problems that occur when students return to academic studies could be reduced in universities by providing guidance before and after service, developing study arrangements, and maintaining the capacity and skills to study while in service.

Lukijalle

Suomalaisilla nuorilla miehillä varusmiespalvelus liittyy samaan elämänvaiheeseen korkeakouluopintojen ja niihin hakeutumisen kanssa. Varusmiespalvelus saattaa hidastaa opintojen etenemistä ja vaikeuttaa niihin hakeutumista. Varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhtensovittamisesta ja siihen liittyvistä ongelmista tarvitaan tietoa kehitettäessä entistä toimivampaa koulutuksellista kokonaisuutta.

Tämän selvityksen ovat Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otukselta tilanneet opetusministeriö ja puolustusministeriö. Selvityshanke käynnistettiin silloisen puolustusministeri Matti Vanhasen aloitteesta. Puolustusministeriön tavoitteena oli saada tietoa asevelvollisuuden vaikutuksista suomalaisten nuorten miesten opintojen aloittamiseen ja suorittamiseen. Lisäksi haluttiin selvittää millaisia ongelmia ja etuja varusmiespalveluksen suorittamisesta seuraa asevelvollisille. Myös opintojen hyväksilukemisen käytäntöjen laajuudesta haluttiin ajankohtaista tietoa opiskelijoilta. Opetusministeriössä nähtiin tarpeellisena selvittää varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen välisiä suhteita sekä kartoittaa opintoihin sijoittumista ja opintojen etenemistä koskevia kehittämistarpeita osana korkeakoulutukseen liittyvää uudistusprosessia. Käynnissä olevien tutkintorakennemuutoksen, opetuksen kehittämistoimien sekä yliopistojen opiskelijavalintojen kehittämisen tavoitteena on korkeakoulujen opintoaikojen ja toiselta asteelta korkeakoulutukseen siirtymisen nopeuttaminen nykyisestä.

Selvityksen tekoa on ohjannut ohjausryhmä, johon ovat kuuluneet ylitarkastaja Jaakko Kangas, tutkimusjohtaja Juha Martelius, suunnittelija Taina Väänänen ja suunnittelija Anu Sallinen (30.4.2004 asti) puolustusministeriöstä, ylitarkastaja Iiris Patosalmi, opetusneuvos Anita Lehikoinen ja erikoissuunnittelija Kari Korhonen opetusministeriöstä, sosiaali-

päällikkö Veli Särmäkari, majuri Ville-Veikko Vuorio ja sosiaalikuraattori Heli Santamala puolustusvoimista, puheenjohtaja Niilo Mustonen Varusmiesliitosta, koulutuspoliittinen sihteeri Aleksi Henttonen SYL:sta, koulutuspoliittinen vastaava Mika Kananen SAMOK:sta ja toiminnanjohtaja Jouni Lounasmaa Otuksesta. Korkeakouluharjoittelija Minna Saari avusti selvityksen toteuttamisessa tekemällä ja analysoimalla teemahaastattelut sekä luokittelemalla kyselyn avovastauksia.

Kiitos teille kaikille.

Helsingissä syyskuussa 2004

Elina Laaksonen

Sisältö

1	Selvityksen tausta ja tavoitteet	11
2	Selvityksen toteutus	13
2.1	Kysely korkeakouluopiskelijoille	13
2.2	Laadulliset aineistot	14
2.3	Tutkimusmenetelmät	14
3	Taustatietoja kyselyn vastaajista	16
4	Tulokset	20
4.1	Opintoihin hakeutuminen varusmiespalveluksen aikana	20
4.2	Opiskelu varusmiespalveluksen aikana	24
4.3	Varusmiespalveluksen vaikutukset palveluksen jälkeisiin opintoihin	24
	4.3.1 Opiskelu- ja muiden ongelmien kokeminen palveluksen jälkeen	31
	4.3.2 Varusmiespalveluksen hyödyt	39
4.4	Varusmiespalveluksen hyväksilukeminen opintoihin	43
5	Pohdinta	45
5.1	Keskeiset tulokset	45
5.2	Mahdollisuuksia yhteensovittamisen kehittämiseen	47
	5.2.1 Varusmiespalveluksen ajoittuminen ja opintoihin liittyvät järjestelyt puolustusvoimissa	47
	5.2.2 Korkeakoulujen opintojärjestelyt	49
	5.2.3 Opiskelijavalintojen käytännöt	49
	Kirjallisuutta	51
	Liitteet	52

1 Selvityksen tausta ja tavoitteet

Tässä selvityksessä tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden ja varusmiesten kokemuksia varusmiespalveluksen vaikutuksista korkeakouluopintojen aloittamiseen ja jatkamiseen. Selvityksen aihe liittyy ajankohtaiseen keskusteluun suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden opintojen pitkittymisestä. Selvitys liittyy myös keskusteluun varusmiespalvelukseen kuuluvien opintojen hyväksilukemisesta korkeakouluopintoihin sekä tavoitteisiin varusmiespalveluksen oppisisältöjen kehittämisestä ja yhteensovittamisesta suomalaisen koulutusjärjestelmän kanssa.

Varusmiespalveluksen aikainen koulutus ja korkeakouluopiskelu ovat tähän asti olleet toisistaan erillisiä vaikka ne ajoittuvat samaan elämänvaiheeseen nuorilla miehillä. Varusmiespalveluksen suorittaa noin 82 % ikäluokan miehistä. Varusmiespalvelus saattaa katkaista jo aloitetut opinnot ja aiheuttaa osalla opiskelijoista opintojen viivästymistä. Se voi myös hidastaa ja hankaloittaa korkeakouluopintoihin hakeutumista. Toisaalta palveluksesta voi olla myös hyötyä opintojen kannalta.

Teknillisessä korkeakoulussa on tehty opintotukea saaville opiskelijoille opintojen hidasta edistymistä koskeva selvitys (N=537, 5 % kaikista opiskelijoista) (Öljymäki 2003). Kolmanneksi yleisin syy,

johon selvityspyyntöön vastanneet opiskelijat vetoivat, oli varusmiespalvelus. Kaksi yleisintä syytä olivat opintoihin liittyvät ongelmat ja sairaudet. Armeijan käymiseen vedonneiden määrä ei ollut kokonaisuudessaan kovin suuri, mutta armeijan käyminen opintojen viivästymisen syynä erottui aineistosta selvästi omaksi ryhmänään.

Öljymäen selvityksessä yhteensä 9 % vastanneista mainitsi opintojen alkamisen jälkeen suoritetun varusmiespalveluksen hidastaneen opintoja myös palvelusta seuranneen lukukauden aikana. Näistä opiskelijoista suurin osa oli palannut armeijasta kesken lukuvuoden. Opiskelijat ilmoittivat varusmiespalveluksen vaikuttaneen opiskelumotivaatioon sitä alentavasti. Toisaalta mukana oli myös sellaisia opiskelijoita, jotka mainitsivat armeija-ajan sijoittuneen opintoihin niin hankalasti, että sitä välittömästi seuranneen lukukauden aikana oli ollut vaikea päästä opintoihin kiinni. Palaaminen omatoimisen ja itsenäisen opiskelun pariin näytti tuottavan varusmiespalveluksen jälkeen osalle opiskelijoista vaikeuksia ja monet kokivat myös unohtaneensa tärkeitä opiskeluun liittyviä perustietoja.

Nyt käsillä olevan selvityksen *päätavoitteena on tunnistaa opiskelijoiden kokemia varusmiespalveluksen*

ja korkeakouluopintojen yhteensovittamisen ongelmia ja kartoittaa ongelmien yleisyyttä ja esiintymistä valtakunnallisesti. Selvityksen avulla pyritään löytämään mahdollisuuksia kyseisten ongelmien lievittämiseen. Lisäksi tavoitteena on kartoittaa hyväksilukemisen tilannetta yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa sekä käynnistää keskustelua varusmiespalvelusta osana yleistä koulutusjärjestelmää. Korkeakouluopintojen ja varusmieskoulutuksessa suoritettavien opintojen päällekkäisyyden arvioiminen edellyttää varusmieskoulutuksen erikois- ja johtajakoulutuksen läpinäkyvyyttä. Tällöin myös varusmiespalveluksessa suoritettuja opintoja voidaan nykyistä paremmin hyödyntää korkeakouluopiskelun aikana.

Selvityksen pääosa rajattiin koskemaan korkeakouluopiskelijoita, jotka ovat suorittaneet varusmiespalveluksen korkeakouluopintojensa aikana tai välittömästi ennen niiden aloittamista. Korkeakouluopiskelijoihin kuuluvat sekä ammattikorkeakoulu- että yliopisto-opiskelijat.

Korkeakouluopiskelijoille suunnatun kyselyn avulla pyrittiin vastamaan muun muassa seuraaviin kysymyksiin:

- Mitä ongelmia varusmiespalveluksen suorittaminen voi aiheuttaa korkeakouluopintojen eri vaiheissa?
- Mitkä tekijät varusmiespalveluksessa edistävät tai vaikeuttavat opintoja?
- Onko ongelmien esiintymisessä havaittavissa eroja esimerkiksi varusmiespalveluksen pituuden ja opintoihin sijoittumisen sekä saapumiserien ja kotiutumisajankohtien suhteen?
- Ovatko opiskelijat tietoisia varusmiespalveluksen hyväksilukemismahdollisuuksista korkeakouluopinnoissa ja kuinka yleistä hyväksilukeminen on?

Opiskelijakyselyn lisäksi kerättiin laadullista aineistoa haastattelemalla varusmiespalveluksessa olevia vuoden 2003 ylioppilaita. Haastatteluilla selvitettiin varusmiespalveluksen vaikutuksia opintoihin hakeutumiseen ja kartoitettiin varusmiesten kokemuksia hakemiseen liittyviä ongelmia sekä hakemista edistäviä ja estäviä tekijöitä. Varusmiespalveluksen ja opintojen yhteensovittamisen ongelmista kerättiin taustatietoja myös varusmiestoimikunnille ja varuskuntien sosiaalikirjastoille suunnatulla kyselyllä.

2 Selvityksen toteutus

2.1 Kysely korkeakouluopiskelijoille

Selvityksen pääaineistona on korkeakouluopiskelijoille tehty kysely varusmiespalveluksen ja opintojen yhteensovittamisesta. Kyselylomakkeen suunnittelu ja osoitetietojen kerääminen tehtiin maaliskuun 2004 aikana ja kysely toteutettiin huhtikuun aikana. Kysely toteutettiin internetissä, mutta siihen oli mahdollista vastata myös postitse.

Kyselyn kohdejoukkona olivat yliopistoissa alemmaa tai ylempää korkeakoulututkintoa ja ammattikorkeakouluissa¹ nuorten koulutuksessa perustutkintoa suorittavat keväällä 2004 läsnäolevat miehet, jotka olivat ilmoittautuneet poissaoleviksi vähintään yhden lukukauden ajaksi vuosina 1999–2003. Lisäksi otos rajattiin alle 34-vuotiaisiin. Rajausten tavoitteena oli otoksen keskittäminen sellaisiin opiskelijoihin, jotka ovat suorittaneet varusmiespalve-

luksensa viimeisen viiden vuoden aikana. Otoksen tavoiteltu koko oli 5 000 opiskelijaa, joista 3 000 yliopistoista ja 2 000 ammattikorkeakouluista. Kullekin korkeakoululle oli laskettu kyseisen oppilaitoksen miesopiskelijoiden määrään suhteutettu tavoiteltu otoskoko.²

Sähköpostiviestejä lähetettiin yhteensä 4 690 kappaletta, mutta osa (noin 4 %) sähköpostiosoitteista oli virheellisiä eikä lähetetty viesti siten saavuttanut vastaajaa. Näin ollen lopullinen otoskoko oli noin 4 500. Vastausaikaa kyselyssä oli yhteensä noin kuukausi. Määräaikaan mennessä kyselyyn oli vastannut 2 242 opiskelijaa, joten vastausprosentiksi muodostui 50 %. Yliopisto-opiskelijoiden vastausprosentti oli 51 % ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden 44 %. Korkeakoulukohtaiset vastaus-

¹ Ammattikorkeakouluilla tarkoitetaan opetusministeriön alaisia ammattikorkeakouluja joita on yhteensä 29. Tutkimuksen ulkopuolelle rajattiin poliisiammattikorkeakoulu ja Ålands Yrkeshögskolan, jotka eivät toimi opetusministeriön alaisina.

² Otanta tehtiin korkeakoulujen opiskelijarekistereistä. Kaikkiin yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin toimitettiin anomus sähköpostiosoitteiden saamiseksi sekä ohjeet otoksen poimimiseen helmikuun 2004 lopussa. Otos poimittiin systemaattisena tasaväliotantana pyydetyn otoskoon mukaisesti. Joillakin korkeakouluilla oli vaikeuksia tietojen toimittamisessa ja lopulta osoitetiedot jäivät puuttumaan kolmesta yliopistosta (Turun kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Kuvataideakatemia). Kaikista ammattikorkeakouluista saatiin osoitetiedot. Pääosin toimitetut otokset vastasivat kooltaan pyydettyä määrää, mutta kaikkien opiskelijoiden osalta ei ollut saatavissa sähköpostiosoitetta, mikä pienensi hieman otoksen todellista kokoa. Jokaiselle vastaajalle lähetettiin sähköpostitse henkilökohtainen suojattu linkki kyselylomakkeeseen.

prosentit on esitetty liitetaulukoissa 1. ja 2.

Otosta ei voitu rajata pelkästään varusmiespalveluksen takia poissaolleisiin, koska korkeakoulut eivät rekisteröi opiskelijoiden poissaolojen syitä. Näin ollen otoksessa oli mukana myös sellaisia opiskelijoita, joiden poissaolon syy oli ollut jokin muu kuin varusmiespalvelus. Aineistosta poistettiin kohdejoukkoon kuulumattomat vastaajat, kuten siviilipalveluksen suorittaneet, varusmiespalveluksensa ennen vuotta 1998 aloittaneet sekä ne vastaajat, jotka eivät olleet suorittaneet varusmiespalvelusta. Lisäksi poistettiin otantavirheiden takia mukaan joutuneet yliopistojen jatko-opiskelijat, ammattikorkeakoulujen aikuiskoulutuksen opiskelijat sekä yli 34-vuotiaat. Käytettävän aineiston lopulliseksi kooksi tuli rajausten jälkeen 2 024.

Aineiston edustavuudesta esimerkiksi koulutusalojen suhteen ei voida tehdä luotettavia päätelmiä, koska tarvittavia perusjoukkoa koskevia tietoja ei ole saatavana. Tiedot ovat saatavana vain kaikista korkeakouluopiskelijoista, mutta tässä otoksen perusjoukko muodostuu varusmiespalveluksen suorittaneista korkeakouluopiskelijoista. Liitteenä on kuitenkin esitetty suuntaa-antavat vertailutaulukot aineiston ja kaikkien miespuolisten korkeakouluopiskelijoiden jakautumisesta korkeakouluittain ja koulutusaloittain (liitetaulukot 3.–6.). Kaikkia yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoita koskevat tiedot on saatu opetusministeriön ylläpitämistä KOTA- ja AMKOTA-tietokannoista.³ Tiedot koskevat vuotta 2003.

2.2 Laadulliset aineistot

Opiskelijakyselyä täydentämään kerättiin kesäheinäkuussa 2004 teemahaastattelua aineisto. Yhteensä tehtiin viisi ryhmähaastattelua varusmiespalvelustaan parhaillaan suorittaville vuoden 2003 ylioppilaille. Haastateltaviksi valittiin sellaisia vuoden 2003 ylioppilaita, joilla ei vielä ollut opiskelupaikkaa palvelukseen astuessaan ja jotka olivat astuneet palvelukseen jo ennen kesää 2004. Näin

pyrittiin varmistamaan, että opintoihin hakeminen on haastateltaville ajankohtainen asia ja että heillä olisi mahdollisesti henkilökohtaisia kokemuksia palveluksen aikaisesta opintoihin hakeutumisesta. Haastateltuja varusmiehiä oli yhteensä 20 ja he edustivat kolmea eri joukko-osastoa. Haastateltujen joukossa oli sekä johtajakoulutuksessa että miehistökoulutuksessa olevia varusmiehiä.

Huhtikuussa 2004 toteutettiin lomakekysely varusmies-toimikunnille ja varuskuntien sosiaalikirjastoille. Kysely tehtiin valtakunnallisilla varusmies-toimikuntien ja sosiaalikirjastoreiden neuvottelupäivillä. Kyselyn tavoitteena oli saada laadullista taustatietoa tutkimuksen teemoista. Kysely toteutettiin puolistrukturoituna lomakekyselynä, joka jaettiin vastaajille vastattavaksi neuvottelupäivien aikana. Yhteensä vastauksia saatiin noin 20. Lisäksi tehtiin ryhmähaastattelu kuudelle sosiaalikirjastoreille.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Analyysien pääosa muodostuu kyselyaineiston tarkastelusta. Aineistosta esitetään aluksi perusjoukkoja koskien vastaajien jakautumista taustatekijöiden mukaan. Ristiintaulukoinneilla tarkastellaan eri taustamuuttujien yhteyttä varusmiespalveluksen ja opiskelun yhteensovittamista kuvaaviin tekijöihin. Ristiintaulukoinneissa käytetään χ^2 -riippumattomuustestiä tilastollisten merkitsevyyksien testaamiseen. Tilastollista merkitsevyyttä kuvaavat p-arvot on raportoitu jokaisen taulukon yhteydessä.

Käytettäviä taustamuuttujia ovat korkeakoulu (amk/yliopisto), opiskelutilanne, palveluksen pituus, saapumiserä ja kotiutumiskuukausi. Eri taustamuuttujia käytetään riippuen siitä, minkä tekijöiden tarkastelu on olennaista kunkin selitettävän tekijän yhteydessä. Opiskelualaa ei käytetä taustamuuttujana, koska sitä tarkasteltaessa havaittiin, että alojen välillä ei ole tilastollisesti merkitseviä eroja opiskelun ja varusmiespalveluksen yhteensovittamiseen liittyvien tekijöiden suhteen. Osittain tämä

³ <http://www.csc.fi/kota/> ja <http://www.csc.fi/amkota/>

johtunee siitä, että varsinkin ammattikorkeakouluopiskelijoiden joukossa monien alojen vastaajamäärät olivat hyvin pieniä. Tästä johtuen alojen tarkastelua kokeiltiin myös siten, että alat jaoteltiin kahteen joukkoon, teknilliseen alan ja muihin, jotta ryhmät saatiin määrältään suuremmiksi. Tässäkään tarkastelussa ei kuitenkaan ilmennyt tilastollisesti merkitseviä eroja, joten alat jätettiin pois analyseistä.

Ristiintaulukointien tulosten raportointia täydennetään käyttäen kyselyn avokysymysten vastauksia. Joidenkin opiskeluun liittyvien tekijöiden analysoinnissa käytetään pelkästään avovastausaineistoa. Varsinaista laadullista aineistoa (varusmiesten ryhmähaastattelut, lomakekysely varusmiestoimikunnille ja kuraattoreille) käytetään pääasiassa opintoihin hakeutumista koskevassa analyysin osassa.

3 Taustatietoja kyselyn vastaajista

Ikä ja opiskelulääni

Vastaajat ovat iältään varsin nuoria: puolet vastaajista kuuluu ikäryhmään 22–23 -vuotiaat, toiseksi eniten, 27 %, on 24–25 -vuotiaita ja yli 26-vuotiaita on vain noin 5 %. Tämä johtuu pääasiassa otoksen rajauksista: otos rajattiin alle 34-vuotiaisiin sekä vuosina 1998–2003 varusmiespalveluksen suorittaneisiin.

Vastaajien ilmoittamat opiskelupaikkakunnat jaoteltiin lääneihin. Suurin osa vastaajista opiskelee Etelä- ja Länsi-Suomen läänien alueella. Etelä-Suomen läänin alueella opiskelee 42 % ja Länsi-Suomen läänin alueella 35 % vastaajista. Nämä erottuvat selvästi muista lääneistä. Itä-Suomen ja Oulun lääneissä on molemmissa noin 10 % vastaajista. Vain pieni osa, 2 % vastaajista, opiskelee Lapin läänissä.

Taulukko 1. Vastaajat ikäryhmittäin ja lääneittäin (% ja N).

Ikä	%	N
20–21	17,8	359
22–23	50,3	1 018
24–25	26,5	536
26-	5,4	109
<i>Yhteensä</i>	100	2 022
Opiskelupaikkakunnan lääni	%	N
Etelä-Suomen lääni	42,0	850
Länsi-Suomen lääni	35,3	716
Itä-Suomen lääni	10,1	205
Oulun lääni	10,3	209
Lapin lääni	2,1	43
<i>Yhteensä</i>	100	2023

Opiskelutilanne

Vastaajista 38 % suorittaa ammattikorkeakoulututkintoa. Yliopistotutkintoa suorittaa 62 %, joista pääosa, yhteensä 57 % vastaajista, suorittaa ylempää korkeakoulututkintoa. Päätoimiseksi opiskelijaksi itsensä luokittelevia oli valtaosa, 92 %, vastaajista. Suurin osa, 82 %, on ollut tyytyväinen opintojensa etenemiseen.

Ammattikorkeakouluissa opiskelevista vastaajista lähes 70 % opiskelee tekniikan ja liikenteen alalla. Myös yliopisto-opiskelijoista 50 % opiskelee teknillis-tieteellistä alaa. Teknillisten alojen suuri osuus johtuu pääosin siitä, että otoksessa oli mukana suhteellisesti enemmän teknillisten kuin muiden alojen opiskelijoita johtuen teknillisten alojen miesvaltaisudesta. Teknillisillä aloilla myös vastaaminen on saattanut olla joitakin muita aloja aktiivisempaa.

Ammattikorkeakouluissa opiskelevista vastaajista toiseksi eniten on yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan opiskelijoita. Yliopistoissa opiskelevista vastaajista toiseksi eniten on luonnontieteellisen alan opiskelijoita. Muilla aloilla opiskelevien vastaajien määrät ovat huomattavasti pienempiä. Tietyillä aloilla tähän vaikuttaa miesten pienem-

Taulukko 2. Vastaajat koulutusaloittain (% ja N).

Ammattikorkeakoulut	%	N
Humanistinen ja kasvatusala	0,5	4
Kulttuuriala	3,3	25
Luonnontieteiden ala	2,3	17
Luonnonvara- ja ympäristöala	4,4	33
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	2,8	21
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	2,7	20
Tekniikka ja liikenne	69,2	520
Yhteiskuntatiet., liiketal. ja hallinnon ala	14,8	111
<i>Yhteensä</i>	100	751
Yliopistot	%	N
Luonnontieteellinen	24,2	301
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	14,2	177
Kauppatieteellinen	10,9	135
Teknillistieteellinen	49,6	616
Taide	1,1	14
<i>Yhteensä</i>	100	1 243

pi osuus opiskelijoista, joka taas aiheuttaa heidän suhteellisesti pienemmän osuutensa otoksessa.

Pääosa vastaajista eli noin 95 % on saanut opiskelupaikkansa vuosina 1998–2002. Yleisimpiä opiskelupaikan vastaanottamisvuosia aineistossa ovat vuodet 2001 (27 % vastaajista) ja 2002 (25 % vastaajista). Suoritettujen opintoviikkojen määrä on yleisimmin 41–80: lähes kolmasosa vastaajista kuuluu tähän ryhmään. Toiseksi eniten, 21 %, on 81–120 opintoviikkoa suorittaneita. Yli 120 opintoviikkoa suorittaneita on 17 %. Alle 20 opintoviikkoa suorittaneita on samoin 17 % ja 21–40 opintoviikkoa suorittaneita 16 % vastaajista.

Kuten taulukosta 3. ilmenee, yli puolet vastaajista oli saanut opiskelupaikkansa juuri ennen varusmiespalveluksen suorittamista. Vastausvaihtoehdot ovat kuitenkin sikäli ongelmallisia, että monet heinäkuussa palveluksensa aloittaneet eivät vielä palvelusta aloittaessaan olleet saaneet tietoa valintakokei-

den tuloksista ja opiskelupaikan saamisesta. Näin ollen jotkut heistä ovatkin saattaneet valita vastausvaihtoehdon “olin hakenut, mutta en ollut vielä saanut opiskelupaikkaa”, vaikka he sitten ovatkin heti palveluksen aloittamisen jälkeen saaneet tiedon hyväksytyksi tulemisestaan.

Opintonsa ennen varusmiespalvelusta aloittaneita on noin kolmasosa vastaajista. Vastaajista 19 % oli opiskellut vasta yhden lukukauden ja 10 % yhden lukuvuoden. Näin ollen pidempään kuin yhden vuoden ennen palvelusta opiskelleita on vastaajissa hyvin vähän, vain muutama prosentti. Vastaajista lähes 70 % ei ollut käytännössä vielä aloittanut opintojaan aloittaessaan varusmiespalveluksen. Lähes kaikki muut vastaajat sanoivat opintojensa olleen alkuvaiheessa. Vain kaksi prosenttia vastaajista oli keski- tai myöhemmässä vaiheessa opintojaan. Jakaumissa ei ollut juurikaan eroja eri vuosina palveluksensa suorittaneiden välillä. Aineiston perusteella näyttäisi siis, että yleisintä on suorittaa varusmiespalvelus lukion ja korkeakouluopintojen välissä ja harvinaisinta on suorittaa se opintojen myöhemmässä vaiheessa.

Varusmiespalveluksen suorittaminen

Vastaajista yhteensä 50 % on suorittanut johtajakoulutuksen: 32 % aliupseerikoulun ja 18 % reserviupseerikoulun. Vastaajista 32 % on suorittanut puolen vuoden miehistökoulutuksen; pidemmän miehistökoulutuksen suorittaneita on selvästi vähemmän.

Saapumiseristä yleisin oli heinäkuu: 61 % vastaajista on ilmoittanut sen saapumiseräkseen. Tammi- ja heinäkuun lisäksi muut saapumisajankohdat olivat harvinaisia. Kotiutuminen painottui heinäkuulle, jolloin 40 % vastaajista oli kotiutunut. Vastaajista 27 % oli kotiutunut tammikuussa ja 11 % joulukuussa. Muut ajankohdat olivat harvinaisempia, joskin ainoastaan helmikuussa ei ollut kukaan kotiutunut.

Taulukko 3. Opiskelutilanne ja opintojen suorittamisen vaihe varusmiespalveluksen alkaessa (% ja N).

Millainen oli opiskelutilanteesi varusmiespalvelusta aloittaessasi?	%	N
En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	5,4	109
Olin hakenut, mutta en ollut vielä saanut opiskelupaikkaa	8,1	164
Olin juuri päässyt sisään ammattikorkeakouluun tai yliopistoon	54,9	1 111
Olin opiskellut yhden lukukauden	18,7	378
Olin opiskellut yhden lukuvuoden	9,5	192
Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	2,3	47
Olin opiskellut 3 lukuvuotta tai pidempään	1,1	22
<i>Yhteensä</i>	100	2 023
Arvioi opintojen suorittamisen vaihetta varusmiespalvelusta aloittaessasi	%	N
En ollut käytännössä vielä aloittanut...	69,0	1 384
Opintoni olivat alkuvaiheessa	29,0	582
Opintoni olivat keskivaiheessa	1,3	26
Olin tekemässä tai pian aloittamassa opinnäytetyötä	0,5	11
Olin jo suorittanut korkeakoulututkinnon	0,2	4
<i>Yhteensä</i>	100	2 007

Taulukko 4. Varusmiespalveluksen pituus, saapumiserä ja kotiutumiskuukausi (% ja N).

Millaisen varusmiespalveluksen suorittit?	%	N
Miehistökoulutus 6 kk	31,5	636
Miehistökoulutus 9 kk	13,9	281
Miehistökoulutus 12 kk	4,1	82
Aliupseeri 12 kk	32,1	648
Reserviupseeri 12 kk	17,9	361
Keskeytin palveluksen	0,5	11
<i>Yhteensä</i>	100	2 019
Mikä oli saapumiseräsi?	%	N
Tammikuu	37,9	765
Heinäkuu	61,3	1 236
Muu, mikä	0,8	16
<i>Yhteensä</i>	100	2 017
Missä kuussa kotiuit?	%	N
Tammikuu	27,1	546
Maaliskuu	2,7	55
Huhtikuu	5,7	115
Toukokuu	0,2	4
Kesäkuu	6,1	124
Heinäkuu	40,1	809
Elokuu	0,3	6
Syyskuu	2,0	40
Lokakuu	4,2	84
Marraskuu	0,1	2
Joulukuu	11,5	232
<i>Yhteensä</i>	100	2 017

4 Tulokset

4.1 Opintoihin hakeutuminen varusmiespalveluksen aikana

Korkeakouluopintoihin hakeutumista selvitettiin haastattelemalla palveluksessa olevia varusmiehiä. Suurin osa haastatelluista varusmiehistä ei ollut hakenut opiskelemaan palveluksensa aikana: hakeneita oli vain muutama. Osa varusmiehistä oli osallistunut valintakokeisiin ennen palvelukseen astumistaan. Kolmannekselle haastateltavista ei ollut vielä selvinnyt, mihin ja mitä he haluaisivat opiskelemaan. He olivat päättäneet miettiä hakuasioita perusteellisemmin vasta palveluksen päätyttyä ja halusivat suorittaa armeijan mahdollisimman pian heti lukion jälkeen. Yli puolet haastateltavista aikoi hakea opiskelemaan varusmiespalveluksen jälkeen joko yliopistoon tai ammattikorkeakouluun. He eivät olleet hakeneet vielä varusmiespalveluksesta käsin, koska kokivat, etteivät olisi ehtineet lukea riittävästi valintakokeisiin tai tehdä vaadittavia ennakkotehtäviä.

Suurin osa haastatelluista varusmiehistä koki korkeakouluopintoihin hakemisen ja varusmiespalveluksen yhteensovittamattomana yhtälönä. Hakemista pidettiin realistisesti mahdollisena ainoastaan ammattikorkeakouluihin sellaisille aloille, jotka eivät vaadi ennakkovalmistautumista. Suurimpana ongelmana nähtiin vapaa-ajan vähäisyys. Palvelus koettiin myös sillä tavalla väsyttävänä ja henkisesti raskaana, että vähäiset vapaa-ajat ja lomat haluttiin käyttää mieluummin rentoutumiseen ja muuhun toimintaan kuin pääsykokeisiin valmistautumiseen ja

hakuasioiden selvittelyyn. Eräät haastatellut kuvaavat vapaa-ajan vähäisyyttä ja palveluksen raskautta näin:

- M3: ...Sit lukemisesta, sitä ei paljon välttämättä jaksakaan illalla enää lukea, kun kaheksanki tuntii päivässä menny metässä ensin ja sit ois pari tuntii aikaa hengähtää, ni ei välttämättä ota sitä oppikirjaa ihan ensimmäisenä käteen.
- V4: Meil oli ainakin Aukis, muutama tyyppi yritti lukee, mut sitä vapaa-aikaa, koulutusta oli yksinkertaisesti niin paljon, et ne jossain vaihees tajus sen, ettei siit lukemisesta tuu mitään, ettei ne ehdi lukee niin paljon ja sit tota ne molemmat vähensi sit sitä lukemista. Kyl ne aina sillon tällön selaili, kun ne oli yöllä tai päiväl jossain päivystämässä niitä opintokirjoja, mut siinäkin ramppaa koko aika väkee, ni ei oikeen pystyny keskittymään...

Haastateltavat eivät olleet kuulleet, että opiskelemaan hakijat olisivat pyytäneet tai saaneet luku-lomaa. Ongelmana nähtiin se, että lukuloman saaminen yleensä pidentää palvelusaikaa. Lisäksi ainakin aliupseerikoulua käyville kuului palvelukseen omalla ajalla tapahtuvaa opiskelua, mikä vei myös vapaa-aikaa. Se miten paljon on vapaa-aikaa ja mahdollisuuksia valmistautua pääsykokeisiin tuntui riippuvan palveluspaikasta ja koulutusohjelmasta. Haastateltavien mukaan ainoa tapa, miten saattaisi ehtiä lukemaan pääsykoekirjallisuuden läpi tai tekemään ennakkotehtävät, olisi aloittaa valmistautuminen jo ennen armeijaan tuloa ja lähinnä kertailla asioita armeija-aikana tai aloittaa lukeminen heti palvelukseen astumisen jälkeen:

- T1: Tääl jos haluu valmistautua niin pitäs alottaa heti saman tien kun haluu tai jos ajattelee, et haluis hakee johonki. Tääl ei sitä vapaa-aikaa tosiaan oo. Pitäs heti vaan alottaa lukee saman tien, muuten siit ei tuu yhtään mitään. Tuskin puol vuottakaan tääl riittää, et kerkeis opiskella tarpeeks pääsykokeisiin

Varuskunta-ympäristö ei haastateltavien mielestä motivoi korkeakouluopintoihin hakeutumiseen. Rauhallisten lukutilojen ja yksityisyyden puutetta pidettiin valmistautumista häiritsevänä tekijänä joissakin varuskunnissa. Myöskään ilmapiiri opiskelemaan hakemisen suhteen ei ollut monen mielestä kovin kannustava. Varusmiehet eivät kokeneet saavansa armeijakavereiltaan tukea hakeutumiseen liittyvissä asioissa. Seuraava keskustelukatkelma kuvaa ilmapiiriä varusmiesten keskuudessa:

J1: Eihän tääl oo kukaan viel lukenut mihinkään

M1: Ei tääl moni ees puhu opiskelusta.

P1: Ei ni.

M1: Tääl vaan puhutaan siit suuresta kotiutumispäivästä, enimmäkseen.

Kantahenkilökunnan suhtautumisesta oli erilaisia kokemuksia. Jotkut kokivat, että kantahenkilökunta suhtautuu pääosin melko suopeasti opintoihin hakemiseen, vaikkakaan hakijoille ei myönnetä minkäänlaisia helpotuksia. Toiset taas kokivat, että kantahenkilökunta suhtautuu epäilevästi tai välinpitämättömästi opiskeluun liittyviin asioihin. Kantahenkilökuntaa ei välttämättä edes uskalleta lähestyä näissä merkeissä, koska tiedetään, ettei heiltä heru joustoja tai ymmärtämystä. Näin eräät varusmiehet kuvasivat kantahenkilökunnan suhtautumista:

V4: Ei ne oo laittamas kapuloita rattaisiin, jos joku haluu lukee, mut ei ne välttämättä oo niinku antamassa kauheesti helpotuksiikan lukemista varten. Et se on vähän sellanen mentaliteetti, et hae jos haet, mut ei meil oo niinku penniikään kiinni sun hakemises kuitenkaan.

A15: Ja sit jos menis komppaniapäällikölle juttelee jotain tollasest asiast ni, se vaan sanoo et lopeta se itsesääli.

Haastatellut kokivat, että tietoa opiskelumahdollisuuksista on saatavissa varuskunnissa melko hyvin esimerkiksi varusmiestoimikunnista, sosiaalikirjastoilta, opintoasiamiehiltä tai internetistä. Monissa

tapauksissa vaikutti kuitenkin olevan niin, että näitä palveluita ei hyödynnetty kovin aktiivisesti. Syyksi mainittiin usein vapaa-ajan vähäisyys. Lisäksi monet ajattelivat, että varusmiespalvelus tulee suorittaa mahdollisimman nopeasti alta pois ja tällöin ei välttämättä tule edes mieleen, että palveluksestakin käsin voisi opiskelemaan hakeutuminen onnistua. Jotkut varusmiehet myönsivät, etteivät edes tienneet, missä sosiaalikuraattorin toimisto sijaitsee tai kynnyksen mennä puhumaan kuraattorille olevan korkea. Monissa paikoissa tietokoneita oli liian vähän ja ne olivat useimmiten varattuja. Jossain paikoissa internetin käyttöjärjestelyillä taataan, ettei yksi ihminen ole liian kauan koneella ja että opiskeluasioita selvittelevillä on etusija tietokoneen käytösä. Joissakin varuskunnissa oli myös järjestetty erillisiä tilaisuuksia opintoihin hakeutumiseen liittyen.

Haastateltujen varusmiesten näkemyksen mukaan pääsykoeksessa käymistä varten myönnetään yleisesti ottaen lomaa aika hyvin. Ongelmana pidettiin kuitenkin sitä, että varusmiehet joutuvat käyttämään yleensä vähäisiä henkilökohtaisia lomiaan valintakoekseseen mennessään, mikä ei haastateltujen mielestä kannusta hakemiseen. Toisinaan suuret sotaharjoitukset tai leirit saattavat ajoittua juuri pääsykoepäivien kanssa päällekkäin hakeutumista hankaloittavasti. Monella oli epäselvyyttä siitä, kustantaako puolustusvoimat matkat pääsykoetilaisuuteen. Varusmiehillä oli myös kokemuksia siitä, etteivät he olleet ehtineet nähdä kotiin tullutta pääsykoekutsukirjettä tarpeeksi ajoissa tai että hakuaika oli saattanut mennä huomaamatta ohi. Jotkut haastatelluista puhuivat siitä, että ilman vanhempien apua oppilaitoksiin pyrkiminen ei olisi onnistunut. Vanhemmat olivat selvitelleet heidän puolestaan hakeutumiseen liittyviä asioita ja esimerkiksi toimittaneet hakupapereita ja pääsykoekutsuja varuskuntaan.

Muita haastatteluissa esiin tulleita tekijöitä, jotka saattavat vaikuttaa opintoihin hakeutumista häiritsevästi olivat muun muassa palvelusajan pituus ja kotiutumisasjankohta. Suurin osa haastateltavista koki ongelmallisena sen, että he eivät pystyneet itse vaikuttamaan juurikaan palvelusaikansa pituuteen ja kotiutumisasjankohtaan:

M1: Niin, aika monien piti eka päästä kuudella kuukaudella. Munkin piti päästä kuudella kuukaudella ja napsahti yheksän kuukautta ja eihän siinä mitään voi. Sinne mennään minne määrätään.

M3: Aina se vieminen päätösvalta on komppanian päälliköllä. Viime kädessä määrää vaikka ite mitä sanois ja hän on sen päättänyt, et oot tääl vuoden ni sit oot tääl vuoden.

Jotkut haastateltavat kokivat myös häiritseväksi sen, ettei varusmiespalveluksen koulutushaaraa pysty itse aina valitsemaan. Monet olisivat toivoneet pääsevänsä koulutushaaraan, josta olisi heille enemmän hyötyä tulevissa opinnoissa. Se tuntui olevan kuitenkin yksikkö- tai varuskunta-kohtaista, kuinka hyvin itse pystyi vaikuttamaan tähän asiaan, sillä osalla haastateltavista oli koulutushaaran valintamahdollisuuksista hyviä kokemuksia.

V4: Nii ja kyl ne kysyy sitä, että niinku tulevaisuuden suunnitelmii ja muita sit et, mut en tiedä kuinka paljon ne merkkää, mut kyl ne kyselee niinku et. Ja sit yrittää tietenki mahdollisuuksien mukaan sit niinku niiden toiveiden, et miten niit pystyy hyödyntää intissä, ni sen mukaan sit niinku laittaa jatkokoulutuspaikkoihin ja palveluspaikkoihin sit.

Varusmiehillä oli myös mielessä monenlaisia ehdotuksia opiskelemaan hakeutumisen helpottamiseksi varusmiespalveluksen aikana. Suurimmaksi koettuun ongelmaan eli vapaa-ajan puutteeseen ehdotettiin ratkaisuksi, että tulisi saada enemmän aikaa lukemista ja hakuasioiden selvittelyä varten ja että lukulomaa myönnettäisiin helpommin. Tärkeäksi asian toimivuuden kannalta nähtiin myös se, että joku valvoisi, että varusmiehet lukevat oikeasti eivätkä vain hyväksikäyttäisi vapaita:

JP4: Täält vois hoitaa esimerkiks silleen, et niinku sosiaalikuraattorin kautta menis pyytämään sitä niinku lupaa tavallaan saada lukee. Et sosiaalikuraattori sit vähän tutkis sitä asiaa, et kuinka tosissaan tää tyyppi on ja haastattelis

sit niinku. Et sosiaalikuraattorin kautta ilmoitettas sinne yksikköön, et tääl nyt olis oikeesti tämmönen tyyppi, joka tarvis vähän lisää lukuaikaa sit siihen. Saatäs vähän uskottavuutta siihen, et se oikeesti lukee eikä vaan mee esimerkiks nukkumaan.

Rauhallisille lukutiloille olisi tarvetta niissä varuskunnissa, joissa sellaisia ei vielä ole. Monen mielestä hakuasioihin liittyen kaivattaisiin aktiivisempaa tiedottamista ja neuvontaa. Hakuaikojen takarajoista toivottiin ilmoitettavan selkeämmin. Haastateltavien mielestä pääsykokeissa käymistä varten pitäisi myös olla oma lomamuotonsa, ettei omia vähäisiä lomiam kului. Kantahenkilökunnalta toivottiin joustavampaa suhtautumista opiskelemaan hakeutuvia kohtaan.

Puolustusvoimilta kaivattiin toimenpiteitä, joissa otettaisiin paremmin huomioon varusmiesten palvelukseen astumista edeltävä ja toisaalta myös kotiutumisen jälkeinen aika opintoihin hakeutumisen helpottamiseksi. Jotkut haastatelluista painottivat, että olisi hyvä, jos ennen palvelukseen astumista tiedotettaisiin esimerkiksi kutsunnoissa, kuinka vaikea on hakea opiskelemaan armeijasta käsin ja että kannattaa hakea opiskelupaikkaa jo ennen armeijaan tuloa. Tämä tieto voisi myös auttaa esimerkiksi ajoittamaan varusmiespalveluksen suorittamisen paremmin. Seuraavassa keskustelussa pohditaan tästä asiasta tiedottamista:

E5: Armeijan pitäis tiedottaa siitä, et kuinka vaikeeta täält on oikeesti hakee, joko vaikka kannustaa, et hakee ennen armeijaa tai siirtää kaikki suunnitelmat armeijan jälkeen.

J5: Se ois kyl hyvä just et..

E5: Esimerkiks kutsunnoissa sanois, et ku valmistutte ni hakekaa samantien johonki toiseen paikkaan, ettei kannata jäädä junaan paikalleen sen opiskelupaikan kanssa.

J5: Nii, se ois helvetin hyvä. Kannattas vaan saman tien, kun lukiosta pääsee ni sanottas, et kannattaa ihmees hakee opiskelee ennen ku tuutte armeijaan. Sit on paikka valmiina,

mihin voit mennä sit intin jälkeen. Se on sit sama miten pitkään olet, ku on opiskelupaikka valmiina.

Lisäksi haastatellut ehdottivat, että palveluksen päättyessä puolustusvoimat voisi antaa varusmiehille tarkan todistuksen, josta kävisivät ilmi armeija-ajan suoritukset. Tätä todistusta voisi sitten hyödyntää, kun hakee hyväksiluettavuuksia oppilaitoksissa. Kotiutumisen jälkeistä opintoihin hakeutumista voitaisiin haastateltavien mukaan tehostaa myös myöntämälle kotiutuville kotiutumisrahaa, joka auttaisi siinä, että aikaa jäisi taloudellisen toimeentulon hankkimisen sijaan enemmän opiskelupaikan hankkimiseen tai opiskelujen aloittamiseen.

Korkeakoulujen toivottiin ottavan varusmiespalveluksesta käsin opiskelemaan pyrkivät hakijat paremmin huomioon. Haastateltavat ehdottivat, että korkeakoulut voisivat lähestyä varusmiehiä esittäytymällä varuskunnissa. Esiin nostettiin myös ajatus, että varusmiehet voisivat saada jonkinlaista hyvitystä tai hakupisteitä opiskelemaan hakiessaan, koska eivät pysty valmistautumaan pääsykokeisiin samalla tavalla kuin muut hakijat. Lisäksi esitettiin, että selkeämmät hyväksilukemiskäytännöt voisivat osaltaan lisätä hakumotivaatiota:

V4: ...varmaan vois enemmän, ainakin mä toivosin, et ois saanu jossain vaiheessa tietää niitä, et ihan konkreettisesti et, mihin paikkohin on hyötty esimerkiks niistä opintoviikoista, mitä saa ni täällä. Et se on sit aika orpo olo lähtee jossain vaihees selvittää niit sit niinku paikka paikasta. Et siihen pitäis saada joku sellanen systeemi niinku, mikä ois kaikkien tiedossa ja mitä voitais täälläkin tiedottaa. Et tännekin lähettää jotkut laput tai jotkut mistä sit näkee ihan suoraan, mitä hyötty sul on niinku mistäkin hommasta ...Ni se, että sit kun sä näkisit, et mistä sä saat sen maksimihyödyn, ni se ois niinku, tekis tästä varmaan paljon mielekkäämpää, paljon järkevämpääkin toimintaa.

4.2 Opiskelu varusmiespalveluksen aikana

Opintojen suorittaminen varusmiespalveluksen aikana on taulukon 5. mukaan harvinaista. Suurin osa, 95 % vastaajista, ei ollut suorittanut varusmiespalveluksensa aikana korkeakouluopintoihinsa liittyviä opintoja, eikä ollut aikonutkaan suorittaa. Vastaajista 4 % oli suunnitellut opiskelevansa myös palvelusaikana, mutta aikomus ei ollut toteutunut. Näin ollen ainoastaan 1,5 % kaikista vastaajista oli suorittanut joitakin opintoja; valtaosalla heistä se oli tarkoittanut yhden tentin suorittamista.

Yliopisto-opiskelijoissa oli ammattikorkeakoulu-opiskelijoihin verrattuna jonkin verran enemmän sellaisia, jotka olivat suunnitelleet opintojen suorittamista. Myös opintoja suorittaneiden osuus oli yliopisto-opiskelijoissa niukasti suurempi.

Palvelusaikana opintosuorituksia tehneiden osuus oli selvästi suurempi pidempään opiskelleiden joukossa. Samoin niiden osuus, jotka olivat aikoneet opiskella, oli huomattavasti suurempi pidempään opiskelleiden joukossa: yli vuoden opiskelleista lähes neljäsosa oli aikonut suorittaa opintoja. Palveluksen pituudella ei ollut tilastollisesti merkitsevää yhteyttä opintojen suorittamiseen.

4.3 Varusmiespalveluksen vaikutukset palveluksen jälkeisiin opintoihin

Opintojen eteneminen

Taulukosta 6. nähdään, että varusmiespalvelus oli vaikuttanut opintojen etenemiseen myönteisesti 19 %:lla kaikista vastaajista ja kielteisesti samoin

Taulukko 5. "Suorititko varusmiespalveluksesi aikana korkeakouluopintoihisi liittyviä opintoja?" (%)

		En, enkä ollut niin suunnitellutkaan	En, vaikka olin niin suunnitellut	Kyllä	Yht. 100 % (N)
Kaikki		94,5	4,0	1,5	(2 012)
Korkeakoulu	AMK	97,0	1,8	1,2	(760)
p=0,000	Yliopisto	93,1	5,3	1,7	(1 252)
Opiskelu-	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	99,1	0,0	0,9	(108)
tilanne	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	98,8	1,2	0,0	(161)
p=0,000	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	97,8	1,4	0,7	(1 106)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	90,9	7,5	1,6	(375)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	85,9	9,4	4,7	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	68,6	22,9	8,6	(70)
Palve-	Miehistö 6 kk	95,7	3,0	1,3	(631)
luksen	Miehistö 9 kk	94,3	3,6	2,1	(280)
pituus	Miehistö 12 kk	97,6	1,2	1,2	(82)
p=0,349	Aliupseeri 12 kk	92,7	5,8	1,6	(642)
	Reserviupseeri 12 kk	95,3	3,3	1,4	(361)

19 %:lla vastaajista. Vastaajista 62 % koki, ettei palvelus vaikuttanut mitenkään opintojen etenemiseen. Yliopisto-opiskelijat olivat kokeneet palveluksen vaikutuksen opintojen etenemiseen kielteisenä hieman useammin kuin ammattikorkeakouluopiskelijat; yliopisto-opiskelijoista selvästi ammattikorkeakoululaisia pienempi osuus oli kokenut myönteistä vaikutusta ja samalla selvästi suurempi osuus kielteistä vaikutusta.

Yhden lukukauden opiskelleet olivat kokeneet palveluksen vaikutuksen opintojen etenemiseen kielteisenä muissa opiskelutilanteissa olevia useammin. Yli kolmasosa heistä oli kokenut kielteistä vaikutusta. Toiseksi eniten kielteistä vaikutusta kokeneita oli pidempään kuin yhden lukuvuoden opiskelleissa ja kolmanneksi eniten yhden lukuvuoden opiskelleissa. Niissä opiskelijoissa, jotka eivät olleet vielä hakeneet opiskelupaikkaa, oli sekä eniten myönteistä vaikutusta kokeneita, että vähiten kiel-

teistä vaikutusta kokeneita.

Avokysymyksessä pyydettiin kertomaan tarkemmin ongelmista, joita vastaaja oli kokenut varusmiespalveluksen aiheuttaneen opintoihinsa. Vastauksissa korostui opintojen pitkittyminen ja valmistumisen viivästyminen palveluksen takia. Varsinaisen palvelusajan lisäksi opintoihin aiheutuu saapumiseristä ja kotiutumisajoista johtuen usein pidempikin tauko. Opintojen pitkittymistä ja opintojen hidastumista lisäävät myös palveluksen jälkeiset sopeutumisen ja opiskeluotteen saamisen ongelmat. Toisaalta joissakin avovastauksissa tuli esiin myös palveluksen suotuista vaikutuksista opintojen etenemiseen. Esimerkiksi hyväksilukeminen koettiin edistäväksi tekijäksi, samoin erilaisten opiskeluakin hyödyttävien taitojen oppiminen ja opiskelunnon lisääntyminen. Kaikkia edellä mainittuja tekijöitä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Taulukko 6. Varusmiespalveluksen vaikutus opintojen etenemiseen (%).

		Vaikutti myönteisesti	Vaikutti kielteisesti	Ei vaikuttanut mitenkään	Yht. 100 % (N)
Kaikki		18,7	18,8	62,4	(2 018)
Korkeakoulu	AMK	22,1	13,8	64,1	(761)
p=0,000	Yliopisto	16,7	21,9	61,4	(1 257)
Opiskelutilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	31,8	5,6	62,6	(107)
p=0,000	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	16,5	10,4	73,2	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	16,5	13,0	70,5	(1 108)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	17,8	37,1	45,1	(377)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	26,6	26,0	47,4	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	22,9	32,9	44,3	(70)

Opiskelumotivaatio

Opiskelumotivaatioon palveluksella oli taulukon 7. mukaan ollut varsin positiivinen vaikutus: 43 % kaikista vastaajista koki palveluksen vaikuttaneen motivaatioon myönteisesti ja vain 11 % kielteisesti. Ammattikorkeakouluopiskelijat olivat kokeneet vaikutuksen hieman myönteisempänä kuin yliopisto-opiskelijat. Yhden lukuvuoden tai pidempään opiskelleissa oli selvästi enemmän myönteistä vaikutusta kokeneita kuin muissa ryhmissä. Toisaalta näissä kahdessa ryhmässä oli myös toiseksi ja kolmanneksi eniten kielteistä vaikutusta kokeneita. Eniten kielteistä vaikutusta opiskelumotivaatioonsa kokeneita oli yhden lukukauden opiskelleissa.

Avovastauksissa tuli esiin sekä myönteisiä että kielteisiä kokemuksia armeija-ajan vaikutuksista opiskelumotivaatioon. Motivaation todettiin parantuneen muun muassa siksi, että armeijaan verrattuna opiskelu oli tuntunut mielekkäämmältä ja sitä oli alkanut jo kaivata. Palvelus oli myös saattanut joillekin suoda sopivan hengähdystauon opiskeluihin. Useilta vastaajilta opiskelumotivaatio oli kuitenkin hukkunut opiskeluihin aiheutuneen katkoksen aikana tai viimeistään kotiutumisen jälkeisten hankaluuksien kohdatessa:

Opiskelumotivaationi varusmiespalveluksen jälkeen jäi jonnekin... "metsään".
(24-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala)

Armeijassa iskee väkisinkin laiskuus ja oli vaikeaa saada lukumotivaatiota ensimmäisen puolen vuoden aikana. (22-vuotias yliopisto-opiskelija, oikeustiede)

Ennen palvelusta opiskelu motivaatio ja tulokset olivat laskussa. Palattuani opiskeluelämään, oli motivaatio korkealla ja muutenkin tuntui että asiat sujuivat. En kuitenkaan ollut valmistautunut kertaamalla unohdettuja asioita, ja/tai valmis tekemään sitä määrää työtä jonka olin itselleni kerännyt. Seurasi joukko epäonnistumisia, motivaation hukkumista ja masennusta. (21-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Opiskeluun liittyvien tietojen ja taitojen hallinta

Opiskeluun liittyvien tietojen ja taitojen hallintaa on kuvattu liitetaulukossa 7. Vastaajista 11 % oli kokenut palveluksella olleen myönteistä vaikutusta

Taulukko 7. Varusmiespalveluksen vaikutus opiskelumotivaatioon (%).

		Vaikutti myönteisesti	Vaikutti kielteisesti	Ei vaikuttanut mitenkään	Yht. 100 % (N)
Kaikki		42,7	10,9	46,4	(2 018)
Korkeakoulu	AMK	43,6	8,5	47,8	(761)
p=0,030	Yliopisto	42,2	12,3	45,5	(1 257)
Opiskelutilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	43,9	4,7	51,4	(107)
p=0,000	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	43,3	6,1	50,6	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	39,9	10,0	50,0	(1 107)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	43,7	16,7	39,7	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	52,6	12,0	35,4	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	51,4	11,4	37,1	(70)

opiskeluun liittyvien tietojen hallintaan. Kielteistä vaikutusta oli kokenut vain hieman useampi, 13 % vastaajista. Taitojen hallinnan osalta myönteistä ja kielteistä vaikutusta kokeneiden prosenttiosuudet ovat suunnilleen samat.

Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden välillä on havaittavissa kuitenkin selvä ero sekä tietojen että taitojen hallintaa tarkasteltaessa. Ammattikorkeakouluissa opiskelevista selvästi suurempi osuus oli kokenut vaikutuksen myönteisenä ja yliopisto-opiskelijoista vastaavasti selvästi suurempi osuus oli kokenut kielteistä vaikutusta. Ne, jotka eivät olleet ennen palvelustaan hakeneet opiskelemaan, kokivat selvästi muita useammin, että palvelus oli vaikuttanut myönteisesti opiskeluaan liittyvien taitojen hallintaan. Kielteistä vaikutusta kokeneiden osuus oli suurin pisimpään opiskeluiden ryhmässä.

Avovastausten perusteella näyttää, että tietojen ja taitojen hallintaan kohdistuvia negatiivisia vaikutuksia ilmenee sekä ennen opintoja että kesken opintojen palveluksensa suorittavilla. Lukion ja korkeakouluopintojen välillä suoritettu varusmiespalvelus voi aiheuttaa opinnoissa tarvittavien tärkeiden pohjatietojen unohtumista. Moni vastaaja oli koke-

nut opiskeluvaikeuksia esimerkiksi omalla opiskelualallaan tarvittavien matemaattisten taitojen ja valmiuksien unohtumisen takia. Kesken opintojen palveluksen suorittaneilla taas olivat ongelmana palvelusta ennen suoritettujen opintojen sisältöjen, niin tietojen kuin taitojenkin, unohtuminen. Ylipäänsä asioiden unohtuminen mainittiin vastauksissa varsin usein. Eräs vastaaja oli kokenut tilanteensa seuraavasti:

Pää oli niin tyhjä kuin vain valtion aivopesun jälkeen voi olla – käytännössä kaikki piti opiskella uudestaan alusta, perus lukiomatematiikasta lähtien. (21-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Opiskelutekniikka ja opiskelutavat

Taulukossa 8. on tarkasteltu varusmiespalveluksen vaikutusta opiskelutekniikkaan ja opiskelutapoihin. Vastaajista 11 % koki palveluksen vaikuttaneen myönteisesti opiskelutekniikkaan tai -tapoihin. Vastaajista 10 % koki vaikutuksen kielteisenä. Ammattikorkeakouluopiskelijat ilmoittivat myös tässä kysymyksessä yliopisto-opiskelijoita useammin myönteistä vaikutusta ja harvemmin kielteistä vaikutusta.

Taulukko 8. Varusmiespalveluksen vaikutus opiskelutekniikkaan tai opiskelutapoihin (%).

		Vaikutti myönteisesti	Vaikutti kielteisesti	Ei vaikuttanut mitenkään	Yht. 100 % (N)
Kaikki		11,3	10,0	78,7	(2 015)
Korkeakoulu	AMK	13,9	5,5	80,6	(761)
p=0,000	Yliopisto	9,7	12,8	77,5	(1 254)
Opiskelutilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	24,3	3,7	72,0	(107)
p=0,000	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	9,2	8,0	82,8	(163)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	9,4	9,8	80,8	(1 107)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	12,5	12,8	74,7	(376)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	14,1	8,9	77,1	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	12,9	15,7	71,4	(70)

Ne, jotka eivät ennen varusmiespalvelusta olleet hakeneet opiskelupaikkaa, kokivat selvästi muita useammin myönteistä vaikutusta. Kun tarkastellaan pelkästään opintonsa ennen varusmiespalvelusta aloittaneita, havaitaan että yhden lukuvuoden opiskelleet kokivat useimmin myönteistä vaikutusta ja pidempään kuin yhden lukuvuoden opiskelleet kokivat muita useammin kielteistä vaikutusta.

Avovastauksissa toistui varsin usein opiskelutaitojen unohtuminen tai heikentyminen armeija-aikana. Vaikkakin palveluksessa opiskellaan ja opitaan monenlaisia asioita, se on kuitenkin eriluonteista kuin korkeakouluopintoihin liittyvä opiskelu. Teoreettisten opintojen ja kirjallisuuden lukemiseen aiheutuva tauko oli monella vastaajalla hankaloittanut palveluksen jälkeisiin opintoihin kiinni pääsemistä:

Varsinainen opiskelu/oppiminen oli aluksi vähän hankalampaa, koska oppikirjoja ei tullut luettua palveluksen aikana varsinaisessa oppimismielessä oikeastaan yhtään. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillistieteellinen ala)

Vastauksissa puhuttiin toistuvasti myös lukiossa opittujen taitojen ja valmiuksien unohtumisesta. Lukion ja korkeakouluopintojen väliin sijoittuva varusmiespalvelus saattaa aiheuttaa aivan vastaavaa opiskelutaitojen heikkenemistä kuin korkeakouluopintojen aikana suoritettu palvelus. Tästä vastaajat totesivat muun muassa seuraavasti:

Opintojen aloittaminen olisi parasta suoraan lukion jälkeen. Varusmiespalvelus liuottaa aivoista tärkeitä opiskelussa tarvittavia valmiuksia (22-vuotias yliopisto-opiskelija, luonnontieteet)

Typerä välivuosi lukion ja yliopiston välillä ja antiikkiset puolustusvoimien opetusmenetelmät rappeuttivat vuoden aikana oppimis- ja opiskelutekniikoita. Älyllisiä virikkeitä inttivuonna sai myös liian vähän. (24-vuotias yliopisto-opiskelija, yhteiskuntatieteet)

Toisaalta avovastauksissa tuli jonkin verran esiin myös erilaisten opiskelua edistävien taitojen oppimista armeija-aikana. Lähinnä tällaisia mainittuja taitoja olivat oppiminen ajattelemaan kokonaisuuksia laajemmin ja "pänttäämisen" sijaan "ymmärtävän opiskelun" oppiminen.

Taulukko 9. Varusmiespalveluksen vaikutus itsenäisen työskentelyn taitoihin (%).

		Vaikutti myönteisesti	Vaikutti kielteisesti	Ei vaikuttanut mitenkään	Yht. 100 % (N)
Kaikki		29,7	5,5	64,8	(2 019)
Korkeakoulu	AMK	34,8	2,9	62,3	(762)
p=0,000	Yliopisto	26,7	7,1	66,3	(1 257)
Opiskelutilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	53,3	1,9	44,9	(107)
p=0,000	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	28,0	3,0	68,9	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	28,5	4,7	66,8	(1 108)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	29,4	9,0	61,6	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	29,2	6,3	64,6	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	20,0	8,6	71,4	(70)

Itsenäisen työskentelyn taidot

Itsenäisen työskentelyn taitoihin palveluksella oli ollut enemmänkin myönteinen vaikutus: 30 % oli valinnut tämän vastausvaihtoehdon ja vain 6 % ilmoitti kokeneensa kielteistä vaikutusta. Ammattikorkeakouluissa opiskelevista 35 % oli kokenut myönteistä vaikutusta, mutta yliopisto-opiskelijoista vain 27 %. Yliopisto-opiskelijoissa oli myös selvästi suurempi osuus kielteistä vaikutusta kokeneita, kuin ammattikorkeakouluopiskelijoissa.

Erityisesti ne, jotka eivät olleet hakeneet opiskelupaikkaa ennen palvelustaan, olivat kokeneet palveluksen vaikuttaneen myönteisesti itsenäisen opiskelun taitoihin: yli puolet oli valinnut tämän vastausvaihtoehdon. Muiden ryhmien välillä ei ollut suuria eroja, paitsi pisimpään opiskelleissa oli vähiten myönteistä vaikutusta kokeneita.

Vaikkakin taulukon 9. perusteella näyttää, että palveluksella on lähinnä myönteinen vaikutus itsenäiseen työskentelyyn, tuli avovastauksissa esiin sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia itsenäisen ja omatoimisen opiskelun taitoihin. Negatiivisia asioita, joista vastauksissa puhuttiin, oli esimerkiksi se, että armeijassa joutuu toimimaan paljon muiden käskyjen ja suunnitelmien mukaan, niin että oma-

aloitteisuus vähenee. Tämä ilmenee muun muassa seuraavissa otteissa:

Akateeminen vapaus ja vastuu oli hankala ottaa vakavasti, kun oli vuoden tehnyt sitä, mitä käsketään. Kaikilla luennoilla ei tullut käytyä, kun ei ollut pakko. (21-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Yliopisto-opiskelu on aivan eri planeetalta kuin varusmiespalvelu. Kun yhtäkkiä kukaan ei kerrokaan mitä tulee tehdä ja minne mennä, tulee uudelle opiskelijalle ihmettelyn aiheita – paljon. (23-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Toisaalta vastauksissa tuli usein esiin myös positiivisia kokemuksia esimerkiksi vastuun ottamisen ja itsenäisen päätöksenteon kehittymisestä. Monissa vastauksissa puhuttiin myös omatoimisuuden kehittymisestä ylipäänsä.

Ryhmätötaidot

Ryhmätötaitoihin koettiin palveluksella olleen varsin myönteinen vaikutus: 53 % kaikista vastaajista

Taulukko 10. Varusmiespalveluksen vaikutus ryhmätötaitoihin (%).

		Vaikutti myönteisesti	Ei vaikut- kieltei- sestä	Yht. tanut mitenkään	100 % (N)
Kaikki		53,6	2,5	43,9	(2 011)
Korkeakoulu	AMK	57,5	1,2	41,3	(760)
p=0,000	Yliopisto	51,2	3,3	45,4	(1 251)
Opiskelu- tilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	67,3	0,0	32,7	(107)
p=0,005	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	54,3	1,8	43,9	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	54,9	2,1	43,0	(1 103)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	52,4	3,7	43,9	(376)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	45,0	3,7	51,3	(191)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	40,0	4,3	55,7	(70)

Taulukko 11. "Vaikuttiko kotiuttamisen ajankohta opiskeluasi tai opintoihin hakeutumistasi hankaloittavasti?" (%).

		Kyllä, Kyllä, paljon	Kyllä, jonkin verran	Vain vähän	Ei lain- kaan	Yht. 100 % (N)
Kaikki		6,5	10,3	14,0	69,2	(2 009)
Korkeakoulu p=0,024	AMK	6,6	10,4	16,9	66,0	(756)
	Yliopisto	6,4	10,2	12,2	71,2	(1 253)
Opiskelu- tilanne p=0,000	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	9,3	11,2	15,9	63,6	(107)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	12,3	9,2	11,7	66,9	(163)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	5,2	7,0	10,3	77,6	(1 101)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	8,5	18,3	23,6	49,6	(377)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	4,2	12,5	16,1	67,2	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	4,3	14,5	17,4	63,8	(69)
Saapumiserä p=0,000	Tammikuu	10,0	16,4	20,1	53,5	(757)
	Heinäkuu	4,3	6,7	10,2	78,8	(1 230)
Kotiutumis- kuukausi p=0,000	Tammikuu	8,7	16,0	21,7	53,6	(539)
	Helmikuu-kesäkuu	3,7	4,7	8,8	82,8	(296)
	Heinäkuu	2,5	4,1	8,6	84,8	(805)
	Elokuu-joulukuu	14,1	20,1	18,7	47,2	(369)
Palveluksen pituus p=0,000	Miehistö 6 kk	5,7	9,9	16,2	68,2	(629)
	Miehistö 9 kk	12,9	15,7	16,4	55,0	(280)
	Miehistö 12 kk	3,7	8,5	12,2	75,6	(82)
	Aliupseeri 12 kk	6,5	10,6	12,2	70,7	(642)
	Reserviupseeri 12 kk	3,3	6,4	11,9	78,4	(361)

oli kokenut myönteistä vaikutusta ja alle 3 % kielteistä. Ammattikorkeakoululaisissa oli yliopisto-opiskelijoita enemmän myönteistä vaikutusta kokeneita, joskaan ero ei ollut kovin suuri. Ammattikorkeakouluopiskelijoissa oli myös vähemmän kielteistä vaikutusta kokeneita. Erityisen positiivisena olivat vaikutuksen kokeneet ne, jotka eivät olleet hakenet opiskelupaikkaa ennen palvelustaan. Niistä, joilla oli jo opiskelupaikka armeijaan mennessään, pidempään opiskelleet kokivat harvemmin positiivista vaikutusta ja hieman negatiivista vaikutusta.

Avovastaukset pääasiassa tukevat kuvaa ryhmätyötaitojen kehittymisestä: kyseisten taitojen oppiminen mainittiin vastauksissa usein. Vastauksissa

tuli muun muassa esiin, että palveluksessa oppii ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitoja, koska siellä joutuu olemaan tekemisissä ja toimimaan hyvin monenlaisten ihmisten kanssa. Moni oli kokenut erityisesti johtajakoulutuksen olleen hyödyksi sosiaalisten taitojen oppimisessa.

Kotiuttamisen ajankohta ja opinnot

Kotiuttamisen ajankohta oli hankaloittanut opintoja jonkin verran tai paljon yhteensä 17 %:lla vastaajista. Vastaajista 14 % koki kotiuttamisajankohdan hankaloittaneen opintoja vain vähän ja 69 % ei ollut kokenut sen aiheuttaneen minkäänlaisia hanka-

luuksia. Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opiskelevien väliset erot ovat tässä suhteessa varsin pieniä. Kotiuttamisen ajankohta oli ollut hankala erityisesti niille, joilla ei armeijaan mennessään ollut opiskelupaikkaa: heistä noin 20 % oli kokenut paljon tai jonkin verran hankaluuksia. Niistä, joilla oli jo opiskelupaikka armeijaan mennessään, erityisesti yhden lukukauden opiskelleet kokivat kotiutumisaikahoidan hankaloittaneen opintoja: 9 %:lla hankaluuksia oli ollut paljon ja 18 %:lla jonkin verran.

Taulukon 11. mukaan tammikuussa saapuneilla oli huomattavasti useammin ollut kotiutumisaikahoidasta aiheutuneita opiskeluvaikeuksia kuin heinäkuussa palveluksensa aloittaneilla. Kotiutumisaikahoidista elo-joulukuu ja tammikuu osoittautuivat hankalimmiksi.

Avovastauksista ilmenee, että monilla vastaajilla kotiutumisen ajankohta oli aiheuttanut opintojen jatkamisen tai aloittamisen lykkääntymisen puolella vuodella tai jopa vuodella. Syksyllä tai tammikuussa kotiutuneista moni oli päässyt kiinni opintoihinsa vasta seuraavana syksynä. Ne, joilla oli jo opiskelupaikka armeijaan mennessään, mutta jotka eivät olleet vielä aloittaneet opintojaan, eivät käytännössä voineet aloittaa opintojaan kotiutuessaan kesken lukuvuoden, vaan he joutuivat odottamaan syksyyn. Osa oli hankkinut töitä väliajaksi ja osa ollut täysin toimettomana. Opintonsa ennen palvelusta aloittaneilla vastaajilla taas oli hankaluuksia päästä mukaan kursseille kesken lukukauden tai -vuoden.

Ylipäänsä tätä varusmiespalveluksen ja opiskelun vuosiakataulujen eriävyydestä aiheutuvaa turhaa taukoa opinnoissa pidettiin paitsi opiskeluongelmia aiheuttavana tekijänä, myös ikävänä ajanhukkana. Vastauksissa korostui myös valmistumisen viivästyminen jopa vuodella kyseisen tilanteen takia. Lisäksi se oli aiheuttanut osalle vastaajista taloudellisiakin ongelmia muun muassa siksi, että väliajaksi oli ollut vaikeaa saada työtä. Kuten taulukossa 11., myös avovastauksissa näkyi, että hankaluuksia tuotti erityisesti kotiutuminen kesken lukukauden tai -vuoden. Kyseisinä ajankohtina kotiutuminen saattaakin merkitä erään vastaajan sanoin "putoamista tyhjän päälle", koska työtä on hankala armeijasta käsin hankkia, opintoja ei välttämättä voi suorittaa ja toimeentulo sekä asuntoasiat voivat olla problemaattisia.

Yleisimpien kotiutumisaikahoidaan liittyvien ongelmien kokonaisuutta kuvaavat seuraavat otteet:

En voinut aloittaa opiskelua, koska kurssien ymmärryksen kannalta ne tulisi käydä tiettyssä järjestyksessä keskinäisten riippuvuuksien vuoksi. Lisäksi en voinut muuttaa opiskelupaikkakunnalleni välittömästi, koska minulla ei ollut riittävästi varallisuutta muuttoon. Kuitenkaan en päässyt töihin kotiuttamisen jälkeen, koska minulla oli vain yo-pohja eikä minkäänlaista soveltuvaa työkokemusta. Tällöin joudun hakemaan työttömyyspäivärahaa puoli vuotta, jonka jälkeen sain töitä opiskelujen aloittamiseen saakka. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, luonnotieteellinen ala)

Koska kotiuduin joulukuun lopussa, opintojen aloittaminen oli vaikeaa koska syyslukukausi oli jäänyt väliin. Lisäksi työpaikan löytäminen oli hiukan hankalaa pelkän ylioppilastutkinnon pohjalta. (23-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

4.3.1 Opiskelu- ja muiden ongelmien kokeminen palveluksen jälkeen

Kyselyssä selvitettiin tarkemmin joidenkin opiskeluun liittyvien ja muiden ongelmien kokemista palveluksen jälkeen. Kysytyjä ongelmia olivat otteen saaminen opiskelusta, kursseille pääsyyn liittyvät hankaluudet, opinto-ohjauksen ongelmat, opiskeluun liittyvien sosiaalisten suhteiden ongelmat ja taloudelliset ongelmat. Lisäksi avovastauksissa oli mahdollista tuoda esiin muita opinnoissa tai muuten elämässä koettuja palvelukseen liittyviä ongelmia. Opiskeluun liittyvien ongelmien esiintymistä kuvataan taulukoissa 12.–15. Kyseisten taulukoiden osalta analyysseissa ovat mukana vain ne vastaajat, joilla oli jo opiskelupaikka palvelusta aloittaessaan.

Otteen saaminen opiskelusta

Kysytyistä opiskeluun liittyvistä ongelmista yleisimmin esiintyvä oli otteen saaminen opiskelusta. Yhteensä 37 % vastaajista oli kokenut otteen saamisen

Taulukko 12. Väitteen "Minun oli vaikea saada otetta opiskelusta" paikkansapitävyys (%).

		Jonkin verran			Yht.
		Samaa mieltä	samaa mieltä	Eri mieltä	100 % (N)
Kaikki		16,7	19,9	63,4	(1 717)
Korkeakoulu p=0,000	AMK	11,1	19,7	69,2	(584)
	Yliopisto	19,5	20,0	60,5	(1 134)
Opiskelu-tilanne p=0,000	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	12,6	17,2	70,2	(1 086)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	24,6	26,7	48,7	(374)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	21,6	20,5	57,9	(190)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	23,9	23,9	52,2	(67)
Saapumiserä p=0,000	Tammikuu	21,1	23,3	55,6	(626)
	Heinäkuu	14,1	17,8	68,0	(1 076)
Kotiutumiskuukausi p=0,000	Tammikuu	21,2	21,4	57,4	(453)
	Helmikuu-kesäkuu	14,7	17,5	67,9	(252)
	Heinäkuu	12,6	19,7	67,7	(731)
	Elokuu-joulukuu	21,7	20,3	58,0	(281)
Palveluksen pituus p=0,072	Miehistö 6 kk	17,4	21,1	61,5	(559)
	Miehistö 9 kk	19,5	19,9	60,6	(226)
	Miehistö 12 kk	18,8	15,6	65,6	(64)
	Aliupseeri 12 kk	16,3	21,0	62,7	(534)
	Reserviupseeri 12 kk	12,5	17,2	70,3	(320)

ainakin jonkin verran vaikeaksi. Yliopisto-opiskelijoista jopa 40 % oli kokenut tässä suhteessa ainakin jonkin verran vaikeuksia; ammattikorkeakouluopiskelijoilla vastaava osuus oli 31 %. Eri opiskelutilanteissa olleista helpointa otteen saaminen oli ollut juuri opiskelupaikan saaneille ja hankalinta yhden lukukauden opiskelleille.

Saapumiserillä ja kotiutumiskuukausilla näytti myös olevan vaikutusta otteen saamiseen opiskelusta. Tammikuussa palveluksensa aloittaneissa oli huomattavasti enemmän hankaluuksia kokeneita kuin heinäkuussa saapuneissa. Tammikuussa ja syyslukukauden aikana kotiutuminen olivat yhteydessä ongelmien yleisempään esiintymiseen. Palveluksen pituuksien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja, joskin taulukon perusteella näyttäisi,

että 12 kuukauden palveluksen suorittaneet saattaisivat olla hieman paremmassa asemassa tässä suhteessa.

Avovastauksissa tuli usein esiin opiskeluotteen saamisen ongelmallisuus. Sekä ne, jotka olivat jo aloittaneet opintonsa ennen palvelusta, että ne, jotka olivat vasta saaneet opiskelupaikan, kokivat palveluksen vaikeuttaneen otteen saamista opiskelusta. Otteen saamisen ongelmat näyttivät liittyvän tiiviisti muihin opinnoissa koettuihin ongelmiin. Syinä otteen saamisen vaikeuteen pidettiinkin muun muassa lukiossa tai korkeakouluopinnoissa opittujen asioiden unohtumista, opiskelutaitojen heikkene mistä, motivaatiovaikeuksia sekä sopeutumisongelmia ympäristön ja olosuhteiden muuttuessa:

Alkuun oli vähän vaikeata päästä sisään opintoihin, kun oli ollut vuoden metsässä. Asiat olivat päässeet unohtumaan. Kyllä se siitä sitten lähti sujumaan. (22-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Vanhat opit ehtivät tehokkaasti unohtua varusmiespalveluksen aikana. Opiskeluun sisälle pääseminen oli huomattavasti hankalampaa kuin normaalisti, ja rytmin saavuttaminen etenkin. Myös opiskelumuotivaation kasvattaminen samalle tasolle kuin ennen varusmiespalvelusta oli vähän hankalaa. (22-vuotias ammattikorkeakoulu-opiskelija, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

Useammassa vastauksissa puhuttiin myös armeija-aikana tapahtuneesta laiskistumisesta, jonka koettiin hankaloittavan otteen saamista opinnoista. Jotkut olivat myös kokeneet palvelusaikana älyllisten virikkeiden puutetta, mistä johtuen opinnoissa tarvittavat itsenäisen ajattelun ja opiskelun taidot olivat saattaneet kärsiä:

Laiskistuin silminnähden. Opinnoista ei tullut vuoteen yhtään mitään. Tähän se intti opettaa – ei siellä miehiä tehdä. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Oli vaikeaa taas säätää aivot opiskelu asentoon, kun ei puoleen vuoteen ollut joutunut käyttämään aivojaan juuri mihinkään. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Varusmiespalveluksen aikana lukiossa ja valmennuskursseilla saavuttamani opiskelutyyli ja -moraali rapistuivat. En saanut enää itseäni niskasta kiinni, vaikka olen yrittänyt jo viisi vuotta. (26-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Kurssitarjonta ja sopiville kursseille pääseminen

Kursseille pääsemisen vaikeudet eivät olleet yhtä yleisiä; ongelmia oli esiintynyt noin 12 %:lla vastaajista (liitetaulukko 8.). Sopivien kurssien tarjolla olemisessa oli ongelmia ollut hieman enemmän, noin 15 %:lla vastaajista (liitetaulukko 9.). Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden välillä ei ollut kummankaan kysymyksen osalta tilastollisesti merkittävää eroa. Eri opiskelutilanteissa olleista yhden lukukauden opiskelleilla oli hankaluuksia esiintynyt useimmin. Saapumiseristä tammikuu oli selvästi muita hankalampi ja kotiutumiskuukausista elo-joulukuu sekä tammikuu olivat muita ongelmallisempia. Kuuden ja yhdeksän kuukauden palveluksen suorittaneet olivat kokeneet useimmin vaikeuksia kursseille pääsystä ja RUK:n suorittaneet harvimminkin.

Avovastauksissa kurssitarjonnan ja kursseille pääsemisen hankaluudet toistuivat usein. Ongelmia tuottivat ensinnäkin koko lukuvuoden mittaiset kurssit, joille ei ole mahdollista päästä kesken vuoden. Toiseksi vaikeita tilanteita syntyi vuorovuosina järjestettävistä kursseista. Eräs vastaaja toteaa tästä:

Tiedekunnan kursseille hakeutuminen oli ongelmallista, koska joitakin kursseja järjestettiin vuorovuosina ja olin joutunut vuoden poissaoloni vuoksi ikään kuin "epätahtiin" tuossa systeemissä ja valittavina oli sellaisia kursseja jotka olin jo suorittanut ja joitakin tarvittavia kursseja järjestettiin vasta vuoden kuluttua. (26-vuotias yliopisto-opiskelija, teologia)

Kolmas ja varsin yleinen hankaluus aiheutui kurssien suorittamisjärjestyksestä: monilla kevätlukukaudella järjestettävillä kursseilla on pääsyvaatimuksena jokin aiempi kurssi, jonka on voinut suorittaa esimerkiksi syyslukukaudella. Näin esimerkiksi tammikuussa kotiutuvalla opiskelijalla ei ole mahdollisuutta osallistua kyseisille kursseille. Avovastausten valossa eniten hankaluuksia näyttääkin kurssien suhteen olevan kesken lukuvuoden kotiutuvilla:

Taulukko 13. Väitteen "En saanut tarpeeksi ohjausta opintoihini" paikkansapitävyys (%).

		Jonkin verran			Yht.
		Samaa mieltä	samaa mieltä	Eri mieltä	100 % (N)
Kaikki		8,0	14,0	78,0	(1 721)
Korkeakoulu p=0,029	AMK	6,3	12,0	81,6	(583)
	Yliopisto	8,9	15,0	76,1	(1 138)
Opiskelu-tilanne p=0,000	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	5,7	9,6	84,7	(1 088)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	13,1	24,6	62,3	(374)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	9,4	19,4	71,2	(191)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	13,2	11,8	75,0	(68)
Saapumiserä p=0,000	Tammikuu	10,7	20,6	68,7	(627)
	Heinäkuu	6,4	10,0	83,6	(1 079)
Kotiutumiskuukausi p=0,000	Tammikuu	11,9	17,2	70,9	(453)
	Helmikuu-kesäkuu	5,1	9,1	85,8	(253)
	Heinäkuu	5,3	11,0	83,7	(734)
	Elokuu-joulukuu	11,4	21,0	67,6	(281)
Palveluksen pituus p=0,061	Miehistö 6 kk	9,3	14,8	75,8	(559)
	Miehistö 9 kk	8,0	12,4	79,6	(225)
	Miehistö 12 kk	7,7	10,8	81,5	(65)
	Aliupseeri 12 kk	9,1	14,9	75,9	(536)
	Reserviupseeri 12 kk	3,7	12,1	84,2	(322)

Tammikuun saapumiserässä – ja yli 6 kk palvelusajalla – tulee ongelmia kurssien tarjonnan kanssa; lähtee kesken lukuvuoden, ja tulee kesken lukukauden. Tällöin ei ole mahdollista saada kaikkia kursseja, vaan voi joutua odottamaan mahdollisesti vuodenkin seuraavaa toteutusta. (kurssit, jotka tarjotaan esim. vuodenvaihteen "yli") (24-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

Opintojen aloittaminen kevätlukukaudella oli käytännössä mahdotonta, vaikka ilmoittauduinkin läsnä olevaksi. Koska aloitusym. valmistavat opinnot ovat tiedekunnassa ainoastaan syyslukukaudella, en saanut

suoritettua ainoatakaan opintoviikkoa keväällä, vaikka suorituksia olinkin hieman kaavailut. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, oikeustiede)

Opintojen ohjaus

Opintojen ohjauksen kokeminen puutteellisena oli kysytyistä ongelmista kolmanneksi yleisimmin, 22 %:lla vastaajista, esiintyvä. Yliopisto-opiskelijoissa oli hieman enemmän ohjauksen puutteellisena kokeneita kuin ammattikorkeakouluopiskelijoissa. Eri opiskelutilanteissa olevista yhden lukukauden opiskelleilla esiintyi yleisimmin ongelmia tässä suhteessa. Saapumiseristä tammikuussa saapuneilla ongelman esiintyminen oli huomattavasti yleisempää kuin heinäkuussa saapuneilla. Samoin kotiutumisesta elo-joulukuussa ja tammikuussa kotiutu-

neet kokivat useimmin ohjauksen puutteellisuutta. Palveluksen pituuden suhteen vastaajien välillä ei ollut tilastollisesti merkitseviä eroja; tosin RUK:n suorittaneet olivat vähän muita harvemmin kokeneet ohjauksen puutteellisuutta.

Avovastauksissa ohjausta kommentoitiin muun muassa seuraavalla tavalla:

Koulun antama ohjaus opiskeluun oli puutteellista, käytännössä käteen annettiin lukujärjestys ja opintopas. Sellaiset kurssit joiden käyminen kannattaa kerrottiin, mutta yleisistä toimintatavoista tms. kuuli lähinnä jälkikäteen kun oli toiminut väärin. (25-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

Näyttääkin siltä, että varusmiespalveluksesta palaavat opiskelijat tarvitsisivat nykyistä enemmän ohjausta, jotta opinnot olisi mahdollista saada nopeammin kunnolla käyntiin. Erityisesti kesken lukuvuoden palaavat opiskelijat, jotka eivät olleet vielä ennen palvelustaan aloittaneet opintojaan, ovat hankalassa asemassa. He tarvitsisivat samanlaista ohjausta, neuvontaa ja tutorointia kuin syksyllä opintojaan aloittavat ensimmäisen vuoden opiskelijat. Kuitenkaan kevätlukukaudella aloittaville ei tällaista ole useinkaan tarjolla.

Myös kesällä kotiutuvat ja syksyllä opintonsa aloittavat opiskelijat, jotka ovat edellisvuonna saaneet opiskelupaikan, saattavat kokea hankaluuksia ohjauksen saamisessa. Joissakin oppilaitoksissa on katsottu tällaisten opiskelijoiden olevan "vanhoja opiskelijoita" eikä heille automaattisesti tarjota uuden opiskelijan ohjausta.

Opiskeluun liittyvät sosiaaliset suhteet

Toiseksi yleisimmin koettu ongelma oli opiskeluryhmän tai vuosikurssin ulkopuolelle jääminen, jota on tarkasteltu taulukossa 14. Yhteensä yli 30 % oli kokenut sen jonkinasteisena ongelmana. Yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa tämäkin ongelma oli yleisempi kuin ammattikorkeakouluopiskelijoilla. Sekä yhden lukukauden että pidempään kuin

yhden lukuvuoden opiskelleet kokivat erityisen useasti jääneensä opiskeluun liittyvien sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle.

Saapumiseristä tammikuu oli tässäkin suhteessa huomattavasti hankalampi. Kotiutumiseristä samoin tammikuu sekä elo-joulukuu olivat niitä, joihin kyseinen ongelma erityisesti keskittyi. Aliupseerikoulun ja 9 kk:n miehistökoulutuksen suorittaneilla ongelma esiintyi hieman muita useammin. Selvästi harvinaisin kyseinen ongelma oli vuoden miehistökoulutuksen suorittaneilla.

Avovastausten perusteella näyttää, että opiskelun parissa syntyneet ystävyysuhteet voivat katketa palveluksen takia. Erityisesti ensimmäisen lukukauden tai -vuoden jälkeen palveluksensa aloittavat ovat juuri ehtineet luoda sosiaalista verkostoa opintojensa parissa, kun he joutuvatkin lähtemään palvelukseen. Palvelusaikana voi näiden suhteiden ylläpito olla hankalaa, joten opintoihin palatessa voikin huomata joutuvansa aloittamaan suhteiden luomisen täysin alusta. Eräät vastaajat kuvasivat tilannetta seuraavasti:

Olin menettänyt kaikki hyvät opiskelukaverisuhteet joita olin luonut ensimmäisen vuoden aikana opiskellessani. Sairastuin masennukseen noin puolen vuoden jälkeen armeijasta päästyäni. (23-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

No, kun oli opiskellut syksyn 01 tietyssä porukassa ja sitten hävinnyt kahdeksitoista kuukaudeksi maastopukuihin, ja palasi kevääksi 03 opiskelemaan (pääosin) sellaisen porukan sekaan joka oli jo edellisen syksyn ajan tutustunut toisiinsa tunti olonsa jotenkin ulkopuoliseksi. Siitähän se, ajan myötä, hiljalleen parani (22-vuotias yliopisto-opiskelija, luonnontieteellinen ala)

Armeijassa oleminen tiputti minut samaan aikaan aloittaneiden opiskelijoiden elämästä. Tämä oli suurin yksittäinen haittapuoli. Se oli toki väistämätöntä, sillä en käynyt ollenkaan opiskelupaikkakunnalla armeija-aikanani. (24-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Taulukko 14. Väitteen "Koin jääneeni opiskeluryhmän tai vuosikurssin ulkopuolelle" paikkansapitävyys (%).

		Jonkin verran			Yht.
		Samaa mieltä	samaa mieltä	Eri mieltä	100 % (N)
Kaikki		14,7	16,4	68,9	(1 715)
Korkeakoulu	AMK	11,7	14,1	74,1	(580)
	Yliopisto	16,2	17,5	66,3	(1 135)
Opiskelu-tilanne	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	4,7	5,2	90,1	(1 083)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	33,1	40,1	26,9	(372)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	27,4	29,5	43,2	(190)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	37,1	28,6	34,3	(70)
Saapumiserä	Tammikuu	24,2	26,2	49,6	(625)
	Heinäkuu	9,2	10,7	80,1	(1 075)
Kotiutumiskuukausi	Tammikuu	23,0	19,2	57,8	(453)
	Helmikuu-kesäkuu	8,3	8,3	83,3	(252)
	Heinäkuu	10,6	11,5	77,9	(729)
	Elokuu-joulukuu	17,8	31,7	50,5	(281)
Palveluksen pituus	Miehistö 6 kk	16,3	12,9	70,7	(557)
	Miehistö 9 kk	16,1	17,9	66,1	(224)
	Miehistö 12 kk	3,1	15,4	81,5	(65)
	Aliupseeri 12 kk	16,5	19,3	64,2	(534)
	Reserviupseeri 12 kk	10,3	15,9	73,8	(321)

Taloudelliset ongelmat

Taloudellisia vaikeuksia oli varusmiespalveluksen jälkeen kokenut 27 % kaikista vastaajista. Ammattikorkeakouluopiskelijoista huomattavasti suurempi osa, 37 %, oli kokenut taloudellisia ongelmia kuin yliopisto-opiskelijoista, 22 %. Tarkasteltaessa opiskelutilanteen merkitystä havaitaan, että pidempään kuin yhden lukuvuoden opiskelleilla oli useimmin ollut taloudellisia vaikeuksia: 41 % heistä oli kokenut ongelmia. Seuraavaksi yleisintä ongelmien kokeminen oli niillä, joilla ei vielä ollut opiskelupaikkaa palvelusta aloittaessaan. Palveluksen pituuden yhteys taloudellisiin ongelmiin on taulukon mukaan sellainen, että johtajakoulutuksen suorittaneilla ongelmat olivat harvinaisimpia ja miehistökoulutuksen, erityisesti 9 kk:n koulutuksen suorittaneilla,

yleisimpiä.

Lainan ottamiseen oli joutunut turvautumaan kuitenkin vain 6 %. Lainan ottamista kysyttäessä ei eritelty, mitä lainaa vastaaja oli ottanut. Lainan ottamista on kuvattu liitetaulukossa 10. Yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoiden välillä ei tässä suhteessa ole juuri eroa. Sen sijaan opiskelutilanne erottelee vastaajia tässä suhteessa melko paljon. Pidempään kuin yhden vuoden opiskelleista 22 % oli joutunut ottamaan lainaa. Sen sijaan niistä, jotka eivät olleet vielä saaneet opiskelupaikkaa hakemisesta huolimatta, sekä juuri sisään päässeistä vain muutama prosentti oli joutunut ottamaan lainaa. Palveluksen pituuden suhteen ei vastaajien välillä ollut tilastollisesti merkitseviä eroa.

Taloudellisten ongelmien tarkastelussa on huo-

Taulukko 15. "Oliko sinulla taloudellisia vaikeuksia varusmiespalveluksen jälkeisen kahden kuukauden aikana?" (%).

		Kyllä	Ei	Yht. 100 % (N)
Kaikki		27,2	72,8	(2 019)
Korkeakoulu p=0,000	AMK	36,5	63,5	(761)
	Yliopisto	21,5	78,5	(1 258)
Opiskelu- tilanne p=0,001	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	33,3	66,7	(108)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	37,2	62,8	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	25,5	74,5	(1 108)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	25,7	74,3	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	22,5	77,5	(191)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	41,4	58,6	(70)
Palveluksen pituus p=0,000	Miehistö 6 kk	31,1	68,9	(634)
	Miehistö 9 kk	34,3	65,7	(280)
	Miehistö 12 kk	32,1	67,9	(81)
	Aliupseeri 12 kk	23,3	76,7	(647)
	Reserviupseeri 12 kk	20,2	79,8	(361)

mattava, että kaikilla taloudellisia ongelmia koke-neilla ne eivät välttämättä johdu suoranaisesti varusmiespalveluksesta. Kuitenkin monelle varusmiespalveluksesta kotiutuvalle tilanne voi aiheuttaa ylimääräisiä toimeentulon hankaluuksia.

Kotiutumisvaiheen heikko taloudellinen tilanne voi myös osaltaan hidastaa tai estää opintoihin hakeutumista tai palaamista, koska töihin meno saattaa olla välttämätöntä toimeentulon turvaamiseksi ja opiskeluasiat jäävät toissijaisiksi.

Avovastauksissa taloudellisia hankaluuksia kuvattiin muun muassa seuraavasti:

...Muita ongelmia elämäni oli se, että olin totaalisisessä taloudellisessa ahdingossa ennen kuin löysin työpaikan. Työnhaku ei aina armeijan aikana ole helppoa, ja kun se "ihana" kotiuttamispäivä sitten koittaa, saattaa pudota ihan tyhjän päälle. (23-vuotias yliopisto-opiskelija, luonnontieteellinen ala)

Huhtikuussa ei voinut jatkaa enää keväälle koulua ja töitä en saanut ja koska olin opiskelija (poissaoleva) en saanut minkäänlaisia tukia Kelalta ym. ja olin taloudellisesti kudessa! (22-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, tekniikan ja liikenteen ala)

Muut ongelmat

Avovastauksissa oli mahdollista tuoda esiin edellä käsiteltyjen ongelmien lisäksi muitakin palveluksen jälkeen koettuja ongelmia. Vastauksissa puhuttiin sekä opiskeluun liittyvistä ongelmista että muista ongelmista, jotka eivät suoranaisesti liity opintoihin, mutta voivat välillisesti hankaloittaa opintojen jatkamista ja niihin kiinni pääsyä.

Konkreettisemmista opiskelujärjestelyihin liittyvistä ongelmista tuli esiin erilaisia vastoinkäymisiä ja sekaannuksia, joita vastaajat olivat kohdanneet aloittaessaan tai jatkaessaan opintojaan. Joillakin hanka-

luudet ja epäselvyydet liittyivät siihen, että heitä kohdeltiin opiskelupaikan vastaanottamisvuotensa perusteella vanhoina opiskelijoina, vaikka he olivat lykänneet opintojensa aloittamista palveluksen takia. Epäselviin tilanteisiin oli liittynyt ongelmia esimerkiksi kursseille pääsemisessä ja ohjauksen saamisessa:

En ollut päästä jo elokuussa alkavalle tietotekniikan peruskurssille, joka oli tarkoitettu vain uusille opiskelijoille. Jäin myös vaille mm. ilmaista YTHS:n hammastarkastusta, koska minua ei koskaan siihen kutsuttu. Samoin jouduin puoliväkin hakeutumaan johonkin tutorintiryhmään, koska en ollut koulutusalan uusien opiskelijoiden joukossa. Minua kohdeltiin kuin vanhaa opiskelijaa, vaikka en ollut ollut yliopistossa vielä lainkaan läsnäolevana opiskelijana. (24-vuotias yliopisto-opiskelija, kasvatustieteet)

Monet vastaajat olivat kokeneet hankalana normaaliin elämään sopeutumisen palveluksen jälkeen. Palvelusaika nähtiin poikkeavana, muusta elämästä erillisenä ajanjaksona, jonka jälkeen voi olla hankalaa saada otetta tavallisesta elämästä. Päivärytmi, olosuhteet ja ympäristöt sekä aktiviteetit olivat palvelusaikana kaikki toisenlaisia kuin muussa elämässä ennen tai jälkeen palveluksen. Palveluksen kuluessa moni oli kuitenkin ehtinyt tottua ja sopeutua tilanteeseen siinä määrin, että palveluksen päättyessä saattoi olla suuriakin sopeutumisvaikeuksia:

Jos ihminen eristetään normaalielämästä 6:ksi kuukaudeksi, niin "sopeutuminen" takaisin vie aikaa. (22-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

Aina mietti että pitää sunnuntaina lähteä takaisin Vekaralle, mutta sitten muisti että ettei tarvinnutkaan mennä. Sopeutuminen normaalielämään oli hieman vaikeata aluksi mutta ei se paljoa haetannut. (22-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

Vaikea päästä normaaliin elämänrytmiin kiinni. Vaikka olin armeijassa fyysisesti vain puoli vuotta, henkinen puoli tuntui jääneen sinne ainakin vuodeksi. Saman ikäiset tytöt opiskelevat nyt vuotta ylempänä, joten ottaa päähän ja taloudellista tappiotkin syntyy. (22-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, tekniikan ja liikenteen ala)

Varusmiespalveluksen jälkeen siviilielämä tuntui oudolta ja oli jotenkin vähän tyhjän päällä oleva tunne, kun oli tottunut kuriin ja järjestykseen. (24-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, tekniikan ja liikenteen ala)

Erityisesti hankaluuksia näytti aiheuttavan totuttuun itsenäiseen elämään ja omatoimisuuteen. Vastauksissa tuli usein esiin jo edelläkin mainittu passiivisuus ja laiskistuminen. Kun palveluksessa tottui vain noudattamaan annettuja ohjeita, kuria ja aikatauluja, olikin hankalaa yhtäkkiä tehdä asioita itsenäisesti. Suorastaan yllättävän moni vastaaja kertoi myös kokeneensa itsensä jollain lailla "tyhmemmäksi" tai henkisesti passivoituneemmaksi palveluksen jälkeen. Vastaajat kokivat, että palvelusajan mittainen tauko teoreettisessa opiskelussa sai aikaan paitsi opiskelutaitojen ja opittujen tietojen unohtumista, myös yleistä "älyllistä rapistumista". Opintoihin palatessaan jotkut olivat kokeneet joutuneensa aloittamaan opiskelun ikään kuin täysin alusta. Palvelusaikana tapahtuva passiivisuus ja opiskelukyvyyn heikkeneminen voi myös olennaisesti vaikeuttaa opiskelemaan hakemista palveluksen aikana tai sen jälkeen. Moni olisikin kaivannut enemmän älyllisiä virikkeitä ja haasteita palvelusaikanaan.

Voisi sanoa, että yleinen laiskuus ja saamattomuus iski varusmiespalveluksen jälkeen tai jo palveluksen loppuvaiheillakin. Palaaminen ja kontrollin saaminen siviilielämään tuntui vaikealta armeijassa harjoitetun ohjatun ja valmiiksi suunnitellun aikataulun jälkeen. (21-vuotias yliopisto-opiskelija, oikeustiede)

...ongelmat tosiaan liittyivät siihen, että opiskeluihin oli vaikea asennoitua asepalveluksen jälkeen. Armeijassa kun

ei tätä itsenäistä työskentelyä/ajattelua ainakaan miehistön tunnutta arvostettavan. Ensimmäinen kevätlukukausi menikin oikeastaan opiskeluun totutella, ja oli tuloksellisesti huonoin koko opiskeluaikani. (31-vuotias yliopisto-opiskelija, luonnontieteellinen ala)

Varusmiespalveluksesta kotiutumiseen voi opintojen aloittamisen ja jatkamisen lisäksi liittyä muitakin elämänmuutoksia. Yksi vastauksissa mainittu asia oli opiskelupaikkakunnalle muutto. Myös ihmissuhteissa oli monella tapahtunut muutoksia palveluksen aikana ja sen jälkeen. Palveluksen sekä opintoihin että normaalielämään aiheuttama katkos voikin aikaansaada hyvin laaja-alaisia ja moniulotteisia ongelmia. Ongelmat muodostavat usein yhteenkietoutuneen joukon; monet ongelmista liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Osa vastaajista olikin kokenut useita samanaikaisia hankaluuksia. Tällainen muutosten ja koettujen hankaluuksien kasautuma saattaakin olla useille nuorille miehille varsin stressaavaa aikaa elämässä. Opintojen aloittaminen ja jatkaminen ei monien muutosten ja hankaluuksien keskellä välttämättä sujukaan odotetulla tavalla.

Sosiaaliset taidot olivat rapistuneet pahasti. Motivaatio asioiden tekemiseen/tekemisen aloittamiseen oli laskenut olemattomaksi. Koin päättävässä asemassa olevat ihmiset ahdistavina ja epäinhimillisinä (kuten armeijan päättävät ihmiset pääosin näyttivät olevan). Ongelmia teetti myös armeijasta opittu tapa, että epämiellyttävistä asioista selviää parhaiten valittamalla, ruikuttamalla ja makaamalla sekä hakeutumalla hyväksi lopuksi sairauslomalle, sitkeys ja itsensä ylittäminen tuntuivat armeijaa aikana täysin turhilta ponnistuksilta täydellisen typerien ja perusteettomien tehtävien vuoksi. Myös kosketus itse opiskelumetodiikkaan tuli menetettyä armeijan aikana. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Ihmissuhteet olivat yleinen mainittu elämänalue, jossa hankaluuksia oli koettu. Palvelus oli aiheutta-

nut vaikeuksia erityisesti seurustelusuhteisiin. Monella oli seurustelusuhde katkennut joko armeija-aikana tai sen jälkeen. Ystävyys- ja perhesuhteet olivat myös joillakin kärsineet. Lisäksi vastauksissa tuli esiin psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin liittyviä asioita. Vastauksissa puhuttiin ensinnäkin armeijaa-ajan aikaansaamia negatiivisista tunteista ja ahdistuneisuudesta, jotka jatkuivat vielä kotiutumisen jälkeenkin:

Armeijassa ei juurikaan tunnettu sanaa inhimillisuus. Kyllä ne inhottavat asiat muisti hyvin vielä kuukausia kotiutumisen jälkeenkin (21-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala)

Masennus ja toistuvat painajaiset olivat samoin useammin vastauksissa toistuvia asioita, joita palveluksen jälkeen oli koettu. Ongelmat vaikuttivat myös esimerkiksi ihmissuhteisiin. Eräs vastaaja toteakin:

...ihmissuhteisiin liittyviä [ongelmia] kylläkin johtuen lähinnä turhautumisestani joka johti siihen että olin todella vihainen ja kättyisiä vielä palveluksen jälkeenkin. Itseluottamukseni laski merkittävästi armeijassa vietetyn puolen vuoden aikana. Palautumiseen meni noin vuosi. (26-vuotias yliopisto-opiskelija, oikeustiede)

Fyysinen terveydentila oli joillakin vastaajilla heikentynyt tavalla tai toisella. Useimmin mainittuja olivat erilaiset fyysiset vammat, fyysisen kunnon huononeminen sekä alkoholiongelmät. Palveluksen aikana alkoholinkäyttö oli monella vastaajalla lisääntynyt ja sitten jatkunut palveluksen jälkeenkin runsaampana

4.3.2 Varusmiespalveluksen hyödyt

Kysyttäessä kokemusta varusmiespalveluksen hyödyllisyydestä osoittautui, että palvelus koettiin huomattavasti hyödyllisemmäksi työnhaun ja työelämän kuin opintojen kannalta. Kaikista vastaajista

Taulukko 16. Varusmiespalveluksen kokeminen hyödylliseksi opintojen kannalta (%).

		Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan	Yht. 100 % (N)
Kaikki		4,1	23,2	27,3	45,4	(2 018)
Korkeakoulu	AMK	4,5	30,4	27,6	37,6	(761)
	Yliopisto	3,9	18,9	27,1	50,1	(1 257)
Opiskelu-tilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	11,1	32,4	23,1	33,3	(108)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	5,5	17,7	34,1	42,7	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	3,9	23,0	27,2	45,9	(1 109)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	2,6	25,4	26,5	45,5	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	3,7	22,2	25,4	48,7	(189)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	2,9	15,7	28,6	52,9	(70)
Palveluksen pituus	Miehistö 6 kk	0,5	10,2	22,0	67,2	(635)
	Miehistö 9 kk	2,5	17,9	26,4	53,2	(280)
	Miehistö 12 kk	0,0	25,9	24,7	49,4	(81)
	Aliupseeri 12 kk	5,9	34,0	29,6	30,5	(645)
	Reserviupseeri 12 kk	9,7	30,7	33,5	26	(361)

45 % katsoi, ettei varusmiespalvelus ole lainkaan hyödyllinen opintojen kannalta. Jonkin verran hyödyllisenä sitä piti 23 % ja vain 4 % ajatteli siitä olevan paljon hyötyä. Ammattikorkeakouluissa opiskelevat kokivat hieman yliopisto-opiskelijoita useammin, että varusmiespalveluksesta on hyötyä opinnoissa.

Työnhaun kannalta varusmiespalvelusta piti täysin hyödyttömänä vain 22 % vastaajista. Yli puolet vastaajista oli sitä mieltä, että palveluksesta on työnhaussa paljon tai jonkin verran hyötyä. Näkemys vaihteli ammattikorkeakouluopiskelijoiden ja yliopisto-opiskelijoiden välillä siten, että ammattikorkeakouluissa opiskelevat kokivat palveluksen työnhaun kannalta hyödylliseksi useammin kuin yliopistoissa opiskelevat. Opiskelutilanne palvelusta aloittaessa taas vaikutti siten, että pisimpään opiskelleet kokivat vähiten hyötyä ja ne, jotka eivät olleet vielä hakeneet opiskelemaan kokivat eniten hyötyä.

RUK:n suorittaneet arvelivat useimmin, että pal-

veluksesta on hyötyä työnhaussa: yhteensä lähes 80 % heistä oli sitä mieltä, että hyötyä on paljon tai jonkin verran. Vain muutama prosentti oli sitä mieltä, ettei hyötyä ole lainkaan. Myös AUK:n ja vuoden miehistöpalveluksen suorittaneista noin kaksi kolmasosaa oli sitä mieltä, että hyötyä on työnhaussa paljon tai jonkin verran. Sen sijaan lyhyemmän miehistöpalveluksen suorittaneista huomattavasti pienempi osa koki palveluksensa hyödyllisenä työnhaun kannalta.

Kysyttäessä palveluksen hyödyllisyyttä työelämän kannalta vastaukset jakautuivat varsin samankaltaisesti kuin edellisen kysymyksen suhteen. Kaikista vastaajista noin puolet piti palvelusta paljon tai jonkin verran hyödyllisenä työelämän kannalta ja 22 % oli sitä mieltä, ettei se ole lainkaan hyödyksi. Ammattikorkeakouluopiskelijat kokivat hyödyllisyyttä yliopisto-opiskelijoita useammin. Ne, jotka eivät palvelusta aloittaessaan olleet hakeneet opiskelupaikkaa, kokivat muita useammin palveluksen hyö-

Taulukko 17. Varusmiespalveluksen kokeminen hyödylliseksi työnhaun kannalta (%).

		Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan	Yht. 100 % (N)
Kaikki		14,9	37,8	27,5	19,9	(2 020)
Korkeakoulu	AMK	18,3	42,4	24,0	15,2	(761)
	Yliopisto	12,8	35,0	29,5	22,6	(1 259)
Opiskelu-tilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	27,8	40,7	19,4	12,0	(108)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	14,0	34,1	31,7	20,1	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	14,3	38,1	27,0	20,6	(1 109)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	15,1	38,4	28,0	18,5	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	13,1	40,8	25,7	20,4	(191)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	8,6	27,1	40,0	24,3	(70)
Palveluksen pituus	Miehistö 6 kk	4,1	23,3	37,6	35,0	(635)
	Miehistö 9 kk	8,2	31,1	32,1	28,6	(280)
	Miehistö 12 kk	22,2	40,7	21,0	16,0	(81)
	Aliupseeri 12 kk	17,9	50,1	21,8	10,2	(647)
	Reserviupseeri 12 kk	32,4	46,0	17,7	3,9	(361)

dylliseksi työelämän kannalta. Pisimpään opiskelleet kokivat vähiten hyötyä. Johtajakoulutuksen suorittaneet kokivat useimmin hyötyä ja kuuden ja yhdeksän kuukauden palveluksen suorittaneet harvimmoin: RUK:n suorittaneista lähes 40 % koki paljon hyötyä, kun puolen vuoden miehistökoulutuksen suorittaneista vain 4 % oli tätä mieltä.

Kokemusta varusmiespalveluksen hyödyllisyydestä selvitettiin myös kahdella avokysymyksellä. Kysyttäessä palveluksen hyödyllisyyttä opintojen kannalta vastauksista nousi esiin paitsi konkreettisemmin opintoihin liittyviä seikkoja, myös sellaisia sosiaalsiin taitoihin ja suhteisiin, psyykkisiin valmiuksiin sekä motivaatioon liittyviä tekijöitä, joiden koettiin vaikuttavan myönteisesti opiskeluun. Sosiaalisista taidoista ja suhteista monet nostivat esiin johtamis- ja esiintymistaitojen kehittymisen, yleisempien vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitojen parantumisen sekä uusien sosiaalisten suhteiden luomisen tai ylläpitämisen mahdollistavia seikkoja.

Eräs vastaaja kuvasi vuorovaikutustaitojen parantumisesta seuraavasti:

Melkein 12 kk samassa tuvassa usean muun ihmisen kanssa. Jos siinä ajassa ei opi tulemaan toimeen ihmisten kanssa niin ei voi kuin mennä peilin eteen. (22-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, kulttuuriala)

Kehittyneitä psyykkisiä valmiuksia mainittiin monenlaisia, kuten pitkäjänteisyys, itsenäisyys, päätöksentekokyky, itsevarmuus, itsekuri, stressin sietokyky ja vastuuntuntoisuus. Monet mainitsivat myös, että varusmiespalveluksen käyminen toi uudenlaista perspektiiviä elämään ja sitä kautta opiskeluun. Motivaatioon liittyvissä vastauksissa monet kertoivat, että halu opiskella kasvoi armeijassa ihan uudella tavalla. Eräässä vastauksessa ilmaistiin asia näin:

Taulukko 18. Varusmiespalveluksen kokeminen hyödylliseksi työelämän kannalta (%).

		Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan	Yht. 100 % (N)
Kaikki		16,2	34,7	27,0	22,1	(2 016)
Korkeakoulu	AMK	18,8	38,8	25,0	17,4	(760)
	Yliopisto	14,6	32,2	28,3	24,9	(1 256)
Opiskelu-tilanne	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	25,0	38,9	23,1	13,0	(108)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	15,9	33,5	29,3	21,3	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	15,3	35,6	27,6	21,5	(1 107)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	17,5	33,3	25,1	24,1	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	16,3	33,7	26,3	23,7	(190)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	11,6	26,1	30,4	31,9	(69)
Palveluksen pituus	Miehistö 6 kk	4,1	21,1	34,1	40,7	(634)
	Miehistö 9 kk	7,9	28,2	31,1	32,9	(280)
	Miehistö 12 kk	18,5	35,8	28,4	17,3	(81)
	Aliupseeri 12 kk	19,8	47,8	22,8	9,6	(646)
	Reserviupseeri 12 kk	37,5	39,4	19,7	3,3	(360)

Opiskelumotivaation lisääntyminen, saa kuiteskin opiskella sitä mitä haluaa, eikä mitä toiset käskee. (24-vuotias ammattikorkeakouluopiskelija, tekniikan ja liikenteen ala)

Suoremmin itse opintoja hyödyttäneitä asioita olivat useampien vastaajien mielestä olleet joidenkin kurssien hyväksilukeminen opiskelupaikassa tai joidenkin suoraan opiskelualaan liittyvien taitojen kehittyminen, työkokemuspisteiden saaminen opiskelemaan hakiessa ja opiskelutekniikan kehittyminen. Eräs vastaaja hyötyi varusmiespalveluksesta opinnoissaan seuraavalla tavalla:

Opiskelen tällä hetkellä kielenopettajaksi, missä varusmiespalveluksen aikana harjoittelemani tuntisuunnitelmien teosta on ollut käytännön hyötyä. Lisäksi koen esiintymisvarmuuteni kehittyneen

varusmiesjohtajakoulutuksessa. (26-vuotias yliopisto-opiskelija, humanistinen ala)

Melko paljon oli myös niitä vastaajia, joiden mielestä varusmiespalveluksesta ei ole mitään hyötyä opiskeluille. Joissakin kommentteissa tuli esiin ajatus siitä, että armeija ja siviilimaailma ovat liian kaukana toisistaan tai että palvelus ei osunut ainakaan yksin oman opiskelualan kanssa.

Erillisellä kysymyksellä tiedusteltiin muita varusmiespalveluksesta mahdollisesti koituvia hyötyjä. Näissä vastauksissa tuotiin esiin osittain samoja teemoja kuin opiskeluun liittyviä hyötyjä kysyttäessä. Tällaisia olivat esimerkiksi sosiaalisiiin taitoihin tai suhteisiin ja psyykkisiin valmiuksiin liittyvät asiat. Muita esiin tulleita teemoja olivat hyöty työelämässä, uusien taitojen oppiminen ja fyysinen kunto. Jonkin verran esiintyi myös vastauksia, joissa ei koettu palveluksesta olevan mitään hyötyä tai siitä koettiin olevan suorastaan haittaa.

Kuten opiskeluun liittyviä hyötyjä koskeissa vastauksissakin, sosiaalisista taidoista ja suhteista tulivat esiin johtamis- ja esiintymistaitojen kehittyminen, yleisempien vuorovaikutus- ja ryhmätyötaitojen parantuminen sekä uusien sosiaalisten suhteiden luominen tai ylläpitäminen. Samoin psyykkisiä valmiuksia mainitessaan varusmiehet toivat hyvin paljon esiin samoja piirteitä kuin opiskeluun liittyvässä vastauksissaan. Toisaalta nyt puhuttiin myös enemmän yleisestä henkisestä kasvamisesta ja itse-tuntemuksen lisääntymisestä. Monet arvelivat varusmiespalveluksen suorittamisesta ja erityisesti johtajakoulutuksesta olevan hyötyä työelämässä ja työn saannissa. Seuraavassa otteessa käykin ilmi, miten eräs vastaaja koki hyötyvänsä varusmiespalveluksesta niin sosiaalisten taitojen, psyykkisten valmiuksien kuin työelämänsä kannalta:

Armeijassa saatu johtajakoulutus ja -kokemus tulevat olemaan arvokasta tietoa itselleni, jos satun pääsemään johtavaan asemaan työpaikallani. Myös siitä, miten itse toimii paineen alla, sain arvokasta tietoa, jolle saattaa olla käyttöä myös työelämän kriiseissä. (25-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

Jotkut vastaajat kokivat oppineensa uusia taitoja, esimerkiksi suoritettuaan palveluksensa aikana jonkin kurssin tai tutkinnon. Uusia opittuja taitoja,

joita mainittiin, olivat esimerkiksi erätaidot, yhdistelmä-ajokortit ja ensiapukurssin suorittaminen tai muut omaan alaan liittyvät kurssit. Muutamit varusmiehet olivat nostaneet esiin armeijan hyödyn fyysisen kunnon kohottajana ja omien fyysisten rajojensa löytämisen välineenä.

Muita useammassa vastauksissa toistuvia teemoja olivat muun muassa hyvien muistojen tai kokemusten kertyminen ja hengähdystauon saaminen omien tulevaisuuden suunnitelmien miettimiseksi. Jotkut kokivat myöskin hyötynensä varusmiespalvelusaikana hankituista taidoista harrastustoiminnassaan. Monet edellä mainitut hyödyt tiivistyvät erään vastaajan positiivisessa kokemuksessa:

Hyviä kavereita, muistoja, kokemuksia, parempi fyysinen ja psyykinen kunto, opin sähköttämään ja tulevaisuudessa varmaan työnantajat katsovat positiivisesti suoritettua johtajakoulutusta. (21-vuotias yliopisto-opiskelija, teknillis-tieteellinen ala)

4.4 Varusmiespalveluksen hyväksilukeminen opintoihin

Vastaajista lähes 40 % ei tuntenut oman korkeakoulunsa käytäntöä varusmiespalveluksen hyväksilukemisessa osaksi opintoja. Vastaajista 26 % sanoi olevansa tietoinen käytännöistä ja 35 % ilmoitti tuntevansa käytännöt epämääräisesti. Yliopisto-opis-

Taulukko 19. "Oletko tietoinen hyväksilukemisen käytännöistä omassa oppilaitoksessasi?" (%).

		Kyllä	Epämääräisesti	En	Yht. 100 % (N)
Kaikki		26,4	34,5	39,1	(2 019)
Korkeakoulu	AMK	31,4	38,3	30,3	(760)
	Yliopisto	23,4	32,2	44,4	(1 259)
Palveluksen pituus	Miehistö 6 kk	18,1	33,0	48,9	(634)
	Miehistö 9 kk	28,9	30,4	40,7	(280)
	Miehistö 12 kk	23,5	37,0	39,5	(81)
	Aliupseeri 12 kk	29,4	37,7	32,9	(647)
	Reserviupseeri 12 kk	34,6	34,3	31,0	(361)

Taulukko 20. Hyväksilukemista hakeneet (%).

		Kyllä	En	Yht. 100 % (N)
Kaikki		10,0	90,0	(2011)
Korkeakoulu	AMK	19,1	80,9	(758)
	Yliopisto	4,5	95,5	(1 253)
Palveluksen pituus p=0,000	Miehistö 6 kk	3,3	96,7	(633)
	Miehistö 9 kk	5,7	94,3	(279)
	Miehistö 12 kk	15,0	85,0	(80)
	Aliupseeri 12 kk	15,6	84,4	(643)
	Reserviupseeri 12 kk	14,7	85,3	(360)

Taulukko 21. "Jos olet hakenut hyväksilukemista, onko hakemasi suoritukset hyväksytyt?" (%).

		Kyllä	En	Yht. 100 % (N)
Kaikki		73,9	26,1	(199)
Korkeakoulu p=0,143	AMK	76,8	23,2	(142)
	Yliopisto	66,7	33,3	(57)
Palveluksen pituus p=0,234	Miehistö 6 kk	81,0	19,0	(21)
	Miehistö 9 kk	81,3	18,8	(16)
	Miehistö 12 kk	91,7	8,3	(12)
	Aliupseeri 12 kk	74,2	25,8	(97)
	Reserviupseeri 12 kk	64,2	35,8	(53)

kelijat tunsivat käytännöt ammattikorkeakoululaisia heikommin. Yliopisto-opiskelijoista ainoastaan 23 % tunsivat käytännöt ja lähes puolet ei tuntenut käytäntöjä lainkaan. Ammattikorkeakouluopiskelijoilla vastaavat prosentit olivat 31 % ja 30 %. Reserviupseerikoulun suorittaneet tunsivat käytännöt muita useammin. Erityisen huonosti käytännöt tunsivat puolen vuoden miehistökoulutuksen suorittaneet.

Hyväksilukemista oli hakenut vain 10 % vastaajista. Ammattikorkeakouluissa opiskelevista noin viidesosa oli hakenut hyväksilukemista, kun yliopisto-opiskelijoista vain muutama prosentti oli sitä hakenut. Suoritettu palvelus erotteli vastaajia siten, että vuoden palveluksen suorittaneista noin 15 % oli hakenut hyväksilukemista, kun lyhyemmän

palveluksen suorittaneissa sitä hakeneita oli vain muutama prosentti. Avovastauksista ilmeni, että yleisimmin oli hyväksiluettaviksi haettu johtajakoulutukseen liittyviä opintoja. Myös erilaisia fysiikan alan opintoja ja työharjoittelua oli haettu korvattaviksi.

Hyväksilukemista hakeneista 74 % oli saanut hakemansa opinnot hyväksiluettua. Ammattikorkeakoululaisten hakemukset oli hyväksytty yliopistolaisia useammin. Vaikka johtajakoulutuksen suorittaneet hakivat hyväksilukemista muita useammin, heidän hakemansa suoritukset oli hyväksiluettu harvemmin kuin miehistökoulutuksen suorittaneiden. Reserviupseerikoulun suorittaneista yli kolmasosan hakemia suorituksia ei ollut hyväksytty.

5 Pohdinta

5.1 Keskeiset tulokset

Selvityksen päätavoitteena oli tunnistaa korkeakouluopiskelijoiden ja varusmiesten kokemia ongelmia varusmiespalveluksen ja opintojen yhteensovittamisessa, kartoittaa ongelmien yleisyyttä ja löytää mahdollisuuksia ongelmien lievittämiseen. Tarkoituksena oli selvittää sekä opintoihin hakeutumiseen että ennen palvelusta aloitettujen opintojen jatkamiseen liittyviä ongelmia ja niitä aiheuttavia tekijöitä. Lisäksi päämääränä oli kartoittaa opiskelijoiden kokemuksia varusmiespalvelukseen sisältyvien opintojen hyväksilukemisesta osaksi korkeakouluopintoja sekä heidän tietoisuuttaan hyväksilukemisen mahdollisuuksista.

Opintoihin hakeutumisen keskeisimmät ongelmat liittyvät valintakokeisiin valmistautumisen hankaluuteen sekä valintakokeisiin osallistumiseen. Valintakokeisiin valmistautuminen koetaan erittäin raskaaksi ja vaativaksi varusmiespalveluksen aikana. Erityisesti yliopistojen valintakokeisiin valmistautumiseen ei varusmiehillä ole riittävästi aikaa eikä voimiakaan. Varuskunnissa ei aina ole myöskään sopivia lukutiloja valmistautumiseen. Ammattikorkeakouluihin hakeminen on helpompaa, koska valintakokeet eivät yleensä vaadi valmistautumista, ja käytössä on hakeamista yksinkertaistava yhteishakujärjestelmä. Valin-

takokeisiin osallistumisessa on lisäksi omat hankaluuksensa. Valintakokeisiin osallistumiseen ei aina saa lomaa, ja sotaharjoitukset ja leirit ajoittuvat usein valintakoeauden kanssa päällekkäin. Ilmapiiiri ja suhtautuminen eivät myöskään vaikuta olevan hakemista edistäviä ja siihen kannustavia varuskunnissa. Ohjauksen ja neuvonnan lisäämisellekin näyttää hakuasioissa olevan tarvetta.

Jo aloitettujen korkeakouluopintojen katkeaminen palveluksen takia aiheuttaa osalle opiskelijoista erilaisia ongelmia. Ongelmia esiintyi kokonaisuudessaan enemmän kesken lukuvuoden kotiutuvilla sekä ensimmäisen opiskelulukukauden jälkeen palveluksensa suorittavilla. Yliopisto-opiskelijat kokivat ylipäänsä enemmän ongelmia kuin ammattikorkeakouluopiskelijat. Helpoimmin opintoihin palaaminen näyttäisi sujuvan niillä opiskelijoilla, jotka ovat hakeneet ja saaneet opiskelupaikan ylioppilaskirjotusten jälkeisenä keväänä, aloittavat varusmiespalveluksensa samana kesänä heinäkuussa ja suorittavat vuoden palveluksen. Tämä näyttäisi olevan ihanteellinen tilanne. Lukion ja korkeakouluopintojen väliin ajoittuvalla palveluksella osoittautui olevan sekä enemmän myönteisiä vaikutuksia että vähemmän kielteisiä vaikutuksia. Palvelus näyttäisi hyödyttävän

esimerkiksi opiskelu- ja ryhmätöitä eniten silloin, kun se suoritetaan lukion ja korkeakouluopin-
tojen välissä.

Jonkinlaisena pääongelmana voi pitää palveluksen opintoja hidastavaa vaikutusta. Varsinaisen palvelusajan lisäksi opintoihin saattaa aiheutua vieläkin pidempi tauko johtuen palveluksen ja opintojen erilaisesta ajoittumisesta vuositasona. Erityisesti hankaluuksia on tammikuussa ja ylipäänsä kesken lukuvuoden kotiutuvilla. Kesken syyslukukauden kotiutuneista noin 35 % ja tammikuussa kotiutuneista 25 % oli sitä mieltä, että kotiutumisen ajankohta oli hankaloittanut opintoja paljon tai jonkin verran. Heinäkuussa kotiutuneilla vastaava luku oli noin 7 %. Opintojen kannalta epäedullisimpia saapumiserien ja palvelusaikojen yhdistelmiä näyttäisi olevan tammikuun saapumiserä yhdistettynä 9 kk:n tai 12 kk:n palvelukseen ja heinäkuun saapumiserä yhdistettynä puolen vuoden palvelukseen. *Kesken lukukauden kotiutuvilla osoittautui olevan muita enemmän vaikeuksia niin sopiville kursseille pääs-
sää, ohjauksen saamisessa kuin toimeentuloasioissakin.*

Opintojen etenemistä hidastavat myös palveluksen jälkeiset ongelmat otteen saamisessa opinnoista. Otteen saamisen ongelmat osoittautuivat yhdeksi yleisimmin koetuista ongelmista. Kaikista vastaajista 37 % oli kokenut vaikeuksia otteen saamisessa. Ensimmäisen opiskelulukukauden jälkeen palveluksensa aloittaneista otteen saamisen ongelmia oli kokenut jopa yli 50 %. Otteen saamisen hankaluuksiin näyttää kyselyn perusteella liittyvän yleisiä sopeutumisongelmia normaalielämään palattaessa, armeija-aikana tapahtuvaa passivoitumista sekä tietojen, taitojen ja opiskelutapojen unohtumista. *Lisäksi ohjaus ei kyselyn perusteella näytä olevan riittävää.* Varsinkin kesken lukuvuoden kotiutuvat kokivat usein, että heille ei tarjota tarpeeksi ohjausta korkeakoulussaan. Syksyllä ja tammikuussa kotiutuneista yli 30 % oli tätä mieltä. Myös korkeakoulujen kurssi-järjestelyt hidastavat kesken lukuvuoden opintoihin kiinni pääsyä: kevätlukukaudella ei välttämättä ole tarjolla sopivia kursseja, jos ei ole suorittanut tiettyjä edeltäviä opintoja. Kun yhdistetään palvelusajan aiheuttama tauko, hankalasta kotiutumisaikajankohdasta johtuva viivästys sekä hankaluudet otteen saamisessa ja opintoihin kiinni pääsystä, saattaa tulok-

senä olla pahimmillaan jopa useamman vuoden viivästys opinnoissa.

Kaikille opiskelijoille ei palveluksesta kuitenkaan aiheudu suurempia opintovaikeuksia eivätkä he koe palvelustaan ongelmallisena. Kyselyssä tulikin esiin myös runsaasti hyötyjä, joita opiskelijat kokevat varusmiespalveluksesta seuranneen. Erilaisten taitojen ja kykyjen kehittyminen oli yleisesti mainittu hyöty. Erityisesti sosiaalisten taitojen, oma-aloitteisuuden, järjestelmällisyyden, vastuun ottamisen ja johtamisen taitojen koettiin varsin yleisesti kehittyneen.

On kuitenkin huomattava, että samanaikaisesti kun osa vastaajista oli kokenut jotkut asiat erittäin positiivisina ja hyödyllisinä, osa vastaajista koki samojen asioiden suhteen suuria ongelmia. Hyötyjä ja haittoja tarkasteltaessa onkin kiinnitettävä huomiota myös niiden mahdolliseen kasautumiseen. Vaikuttaa todennäköiseltä, että samat ihmiset eivät koe yhtäaikaisesti sekä suuria hyötyjä että suuria haittoja. Enemmänkin näyttäisi siltä, että ongelmat liittyvät toisiinsa ja voivat kasaantua. Erilaiset haitat näyttivätkin keskittyvän muita ryhmiä enemmän esimerkiksi kesken lukukauden tai -vuoden kotiutuville. Samoin osalla vastaajista näytti olevan selvästi muita positiivisempia kokemuksia. Esimerkiksi johtajakoulutuksen suorittaneet ilmaisivat muita enemmän koettuja hyötyjä. On siis mahdollista, että palveluksen pituus ja ajoittuminen saattavat aiheuttaa eriarvoistumista opintojen suhteen. Palveluksen pituus ja ajoittuminen voivat olla ratkaisevassa asemassa siinä, aiheutuuko palveluksesta opiskelijalle hyötyä vai haittaa opintojen suhteen.

Koettujen ongelmien ja hyötyjen lisäksi selvitettiin opiskelijoiden kokemuksia hyväksilukemisesta. *Hyväksilukemisen tilanne ei näytä kyselyn perusteella kovin selkeältä.* Ensinnäkin korkeakoulujen käytäntöjä tunnettiin varsin heikosti: vain 26 % sanoi tuntevansa oppilaitoksensa käytännöt hyväksilukemisasioissa. Toiseksi kovin moni ei ollut hakenut hyväksilukemista. Hakeneiden osuus oli vain 10 %. Yliopisto-opiskelijoista vain muutama prosentti, mutta ammattikorkeakouluopiskelijoista neljäsosa oli hakenut hyväksilukemista. Hakeminen painottui lisäksi vahvasti 12 kuukauden palveluksen suorittaneisiin. Kaikkia haettuja suorituksia ei myöskään

oltu hyväksytty. Hyväksilukemisen käytäntöjä olisi-kin syytä yhtenäistää ja tiedottaa niistä paremmin kaikkia osapuolia.

Kuviossa 1. on esitetty tiivistetysti keskeisimmät selvityksessä havaitut ongelmat ja niitä koskevat toimenpide-ehdotukset sekä opintoihin hakeutumisen että niihin palaamisen osalta. Toimenpide-ehdotuksia käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

5.2 Mahdollisuuksia yhteensovittamisen kehittämiseen

Kuten edellä on todettu, varusmiespalvelus vaikeuttaa joidenkin varusmiesten opintoihin hakeutumista, korkeakouluopintojen aloittamista tai niihin palaamista. Seuraavaksi pohditaan tämän selvityksen tulosten pohjalta tarpeita ja mahdollisuuksia varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhteensovittamisen kehittämiseen sekä käsitellään erilaisia toimenpiteitä ja keinoja, joilla yhteensovittamista voitaisiin parantaa. Kehittämis ehdotukset koskevat sekä puolustusvoimien että korkeakoulujen käytäntöjä. Monet esitettävistä kehittämisehdotuksista ovat sellaisia, että ne vaativat eri osapuolten panostusta. Tarvitaan paitsi tiedotusta, myös yhteistä suunnittelua ja ratkaisujen etsimistä. Varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhteensovittamista tulisi jatkossa kehittää puolustusvoimien ja korkeakoulujen yhteistyönä.

5.2.1 Varusmiespalveluksen ajoittuminen ja opintoihin liittyvät järjestelyt puolustusvoimissa

Varusmiespalveluksen keston ja ajoittumisen aiheuttamia ongelmia olisi tärkeä lieventää, jotta välttyttäisiin suuremmilta katkoksilta varusmiespalveluksen suorittamisen ja opintojen jatkamisen tai aloittamisen välillä. Puolustusvoimissa tulisi ottaa paremmin huomioon varusmiesten opintoihin liittyvät suunnitelmat palvelusaikojen, saapumiseriä ja koulutushaaraa määrättäessä. Yleisesti ottaen puolustusvoimissa tarvittaisiin positiivisempaa suhtautumista ja kannustavampaa asennoitumista varusmiesten opiskeluun liittyviin asioihin.

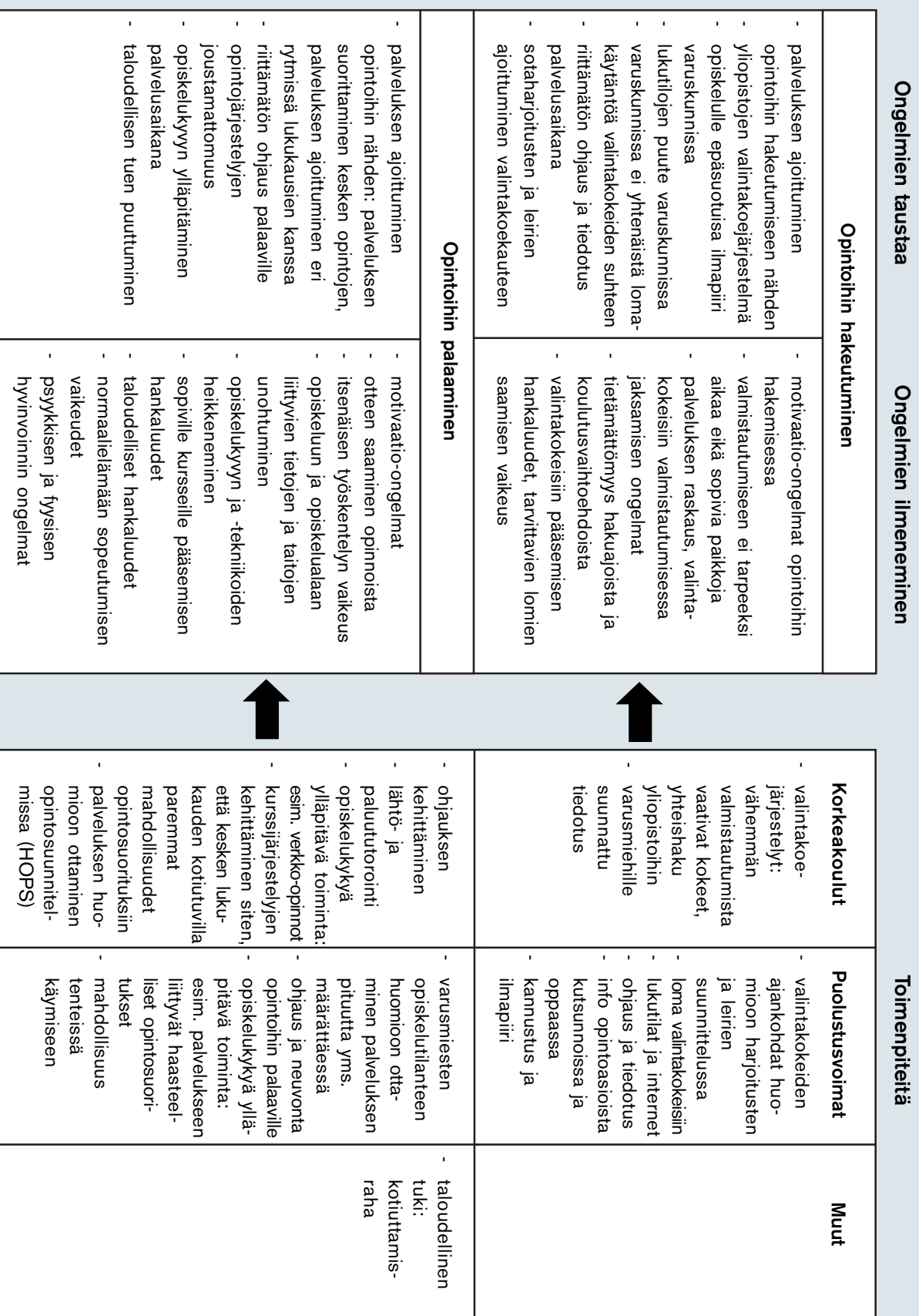
Valintakokeisiin osallistumista voitaisiin helpottaa ottamalla valintakokeiden ajankohdat paremmin huomioon suunniteltaessa esimerkiksi sotaharjoituksia ja leirejä. Jos päällekkäisyyttä ei voida välttää, tulisi valintakokeisiin osallistuvien varusmiesten tilanne järjestää siten, ettei osallistuminen kokeisiin esty tai muodostu kohtuuttoman hankalaksi. Valintakokeisiin valmistautumiseen ja opiskelupaikkoihin perehtymiseen tulisi mahdollisuuksien mukaan saada enemmän vapaa-aikaa tai ehkä jopa erityistä lukulomaa. Opiskelua ja valintakokeisiin valmistautumista varten tarvittaisiin monissa varuskunnissa rauhallisia lukutiloja. Valintakokeita varten olisi myös tarvetta omalle lomamuodolle tai sen tulisi olla komennus, jotta varusmiehet eivät jättäisi osallistumatta niihin omien lomien menettämisen takia. Lisäksi varuskunnissa olisi tarvetta tehokkaammalle ja aktiivisemmalle koulutukseen ja opiskelijavalintoihin liittyvälle tiedotukselle. Varusmiesten omatoimista tiedon hankintaa taas tukisivat esimerkiksi paremmat internetin käyttömahdollisuudet.

Varusmiespalveluksen aikana voitaisiin opiskelukyvyyn ja opiskeluun liittyvien tietojen ja taitojen ylläpitämistä tukea eri tavoin. Pienimuotoista opintojen suorittamista tai opittujen asioiden kertaamista voisi edistää antamalla tarvittaessa mahdollisuus tentissä käymiseen. Opiskelukyvyyn heikkenemistä voitaisiin estää esimerkiksi tarjoamalla palvelusohjelman puitteissa mahdollisuuksia vapaaehtoiseen haasteellisempaan toimintaan, kuten erikoistumiseen tai syventymiseen johonkin tiettyyn asia- tai tehtäväkokonaisuuteen. Ohjauksen tehostamisen keinona voisivat toimia esimerkiksi lyhyet henkilökohtaiset keskustelut jokaisen palveluksessa olevan varusmiehen kanssa keväällä ennen valintakoeaika- ja ennen kotiutumista. Keskustelussa sosiaalikuuraattori tai kantahenkilökunnan edustaja tiedustelisi varusmiehen tulevaisuudensuunnitelmia ja jos osoittautuisi, että suunnitelmat opintojen suhteen ovat epäselvät, varusmiehelle voitaisiin tarjota ohjausta suunnitelmien tekemiseen.

Palveluksen jälkeistä opintoihin palaamista ja sopeutumista voitaisiin helpottaa muun muassa kotiutumisrahalla. Palveluksesta kotiutuessaan varusmiehillä ei välttämättä ole taloudellisia mahdollisuuksia opiskeluun, vaan he joutuvat aluksi mene-

Kuvio 1. Varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhteensovittamisen ongelmia

mään ansiotyöhön toimeentulon hankkimiseksi. Tämän vuoksi kotiutumisraha olisi tarpeellinen siviililämään sopeutumisen helpottamiseksi.

5.2.2 Korkeakoulujen opintojärjestelyt

Korkeakouluissa kurssit ja tutorohjelma ajoittuvat lukuvuosittain yleensä niin, että kesken lukuvuoden opintoihin palaavien tai opintonsa aloittavien on vaikea päästä opintoihinsa kunnolla kiinni. Korkeakoulujen kurssitarjonnassa tulisikin ottaa paremmin huomioon kesken lukuvuoden palaavat opiskelijat sekä tarjota tutorointia ja ohjausta myös heille.

Tehokkaampaan opintojen ohjaukseen olisi tarvetta niin ennen varusmiespalvelusta kuin palveluksen jälkeenkin. Ensinnäkin varusmiespalvelus tulisi ottaa huomioon henkilökohtaisia opintosuunnitelmia laadittaessa. Toiseksi varusmiespalvelukseen lähteville opiskelijoille tulisi järjestää lähtötutorointia esimerkiksi neuvontapäivän muodossa. Tutoroinnissa käytäisiin läpi vaikutuksia, joita poissaololla ja palveluksella voi olla opintoihin ja autettaisiin suunnittelemaan tulevia opintoja varusmiespalvelusaika huomioon ottaen. Palveluksesta palaaville opiskelijoille taas tulisi vastaavasti järjestää yleisimpinä kotiutumisasijankohtina paluututorointi, jossa opintoihin palaavia opiskelijoita ohjattaisiin opintojen suunnittelussa ja jatkamiseen liittyvissä mahdollisissa ongelmissa. Lähtö- ja paluututoroinnin organisoimista voisi edesauttaa esimerkiksi niin, että ilmoittautuessaan poissaolevaksi opiskelijat joutuisivat ilmoittamaan myös poissaolon syyn eli tässä tapauksessa varusmiespalveluksen. Näin korkeakoulut saisivat tiedon palvelukseen lähtevistä opiskelijoista ja voisivat tarjota heille mahdollisuutta osallistua ohjaukseen.

Opintoja ja opiskelutaitojen ylläpitämistä edistäisi, jos varusmiehillä olisi halutessaan mahdollisuus joustavammin suorittaa esimerkiksi tenttejä armeijasta käsin. Yliopisto-opiskelijat voivatkin toistaiseksi halutessaan ilmoittautua läsnäoleviksi myös varusmiespalveluksen ajaksi ja joustavat tenttikäytännöt periaatteessa mahdollistavat yksittäisten tenttien suorittamisen palvelusaikana. Ammattikorkeakouluissa tutkinnon suorittamisaika on rajattu ja läsnäolevaksi ilmoittautuminen palveluksen ajaksi ei näin

ollen ole järkevää, koska tällöin tutkinnon suorittamiseen käytettävissä oleva aika lyhenee. Tenttikäytännöt eivät myöskään ole yhtä joustavia kuin yliopistoissa. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden ei siis käytännössä ole oikeastaan mahdollista suorittaa yksittäisiä tenttejä varusmiespalveluksensa aikana. Myös mahdollisuus esimerkiksi verkko-opintoina suorittaa kertausopintoja joihinkin oppiaineisiin liittyen voisi ehkäistä tietojen, taitojen ja opiskelutekniikan unohtumista. Tällainen edellyttäisi sitä, että korkeakoulut järjestäisivät sopivia verkko-opintomahdollisuuksia myös palveluksessa oleville.

Varusmiespalveluksessa suoritettujen kurssien hyväksiluettavuutta ja hyväksilukemiskäytäntöjä tulisi selkeyttää. Korkeakoulut voisivat kartoittaa mahdollisuuksiaan hyväksilukemisessa. Varusmiespalveluksen huomioon ottaminen työkokemuksena tulisi olla myös yhteneväistä eri oppilaitoksissa. Varusmiehiä tulisi informoida näistä hyväksilukemiskäytännöistä jo palveluksen alkaessa tai sitä ennen, jotta he voisivat hyödyntää niitä mahdollisimman tehokkaasti siirryttyään opiskelemaan.

5.2.3 Opiskelijavalintojen käytännöt

Opintoihin hakemisen edistämiseksi varusmiehille suunnattua tiedotusta korkeakoulujen tarjoamista opiskelumahdollisuuksista ja koulutusohjelmiin hakemisesta tulisi tehostaa. Monilla paikkakunnilla järjestetään esimerkiksi erilaisia tiedotus- ja esittelytilaisuuksia korkeakouluopintoja suunnitteleville, mutta varusmiehet jäävät helposti tällaisen informaation ulkopuolelle. Korkeakoulut voisivat myös mahdollisuuksien mukaan tulla esittäytymään varuskuntiin. Korkeakoulujen hakukäytäntöihin liittyen taas varusmiesten tilannetta helpottaisi, jos kutsu valintakokeisiin tulisi nykyistä aiemmin. Varusmiehet eivät välttämättä ehdi nähdä kotiin tullutta kutsukirjettä esimerkiksi pitkien leirien takia. Samasta syystä hakuajkojen takarajoista olisi myös syytä muistuttaa varusmiehiä tehokkaammin.

Korkeakoulujen valintakäytäntöihin on suunnitella muutoksia, jotka voivat myös hyödyttää varusmiespalveluksessa olevia hakijoita. Suunniteltujen muutosten taustalla on tarve keventää ja tehostaa yliopistojen opiskelijavalintoja ja siten nopeuttaa

uusien ylioppilaiden pääsyä koulutukseen. Opetusministeriön työryhmämuistioissa ja selvityksissä on pohdittu muun muassa yhteistä hakuaikaa ja valintakokeiden ajoitusta yliopistoihin, yliopistoihin hakemisen laajentamista myös syksylle, todistusvalinnan painoarvon lisäämistä sekä valintakokeisiin luetavan kirjallisuuden määrän vähentämistä tai poistamista kokonaan. Opiskelijavalinnat olisi tarkoitus tehdä hakijan kannalta mahdollisimman yksinkertaisiksi ja helpoiksi, mikä ei asettaisi hakijoita eriarvoiseen asemaan sen suhteen, miten paljon valmen-

tautumismahdollisuuksia hakijoilla on. Uuden ylioppilaan statuksesta saatavien lisäpisteiden käyttöä myös ehdotetaan laajennettavan, jolloin varusmiespalveluksen suorittaneet eivät saa joutua muihin nähden huonompaan asemaan. Mikäli uusiksi ylioppilaksi katsotaan samana keväänä kirjoittaneiden lisäksi edellisen vuoden ylioppilaat, tulisi suoraan kirjoitusten jälkeen varusmiespalveluksensa aloittaneille antaa etusija vielä palveluksen päättymistä seuraavana keväänä.

Kirjallisuutta

- Ahola, Sakari (2004): Yhteishausta yhteisvalintaan. Yliopistojen opiskelijavalintojen kehittäminen. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:9.
- Määttä, Jukka (1997): Kutsunnanaalaisten ja vapaaehtoisten naisten sotilaskoulutusta koskevat odotukset. Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus. Tutkimuslauseita A/10/1997.
- Määttä, Jukka (1999): "Miesten koulussa" vapaaehtoisten naisten ja varusmiesten kokemuksia sotilaskoulutuksesta. Puolustusvoimien koulutuksen kehittämissiviskus, tutkimusosasto. Tutkimuslauseita A/12/1999.
- Nissinen, Vesa (toim.) (2003): Kehittyvä varusmieskoulutus. Puolustusvoimien Koulutuksen Kehittämiskeskus. Julkaisusarja A/3/2003.
- Saarinen, Henna (2003): Varusmiesten etuus-tutkimus 2003. Turun yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisu B:28/2004.
- Sajavaara, Kari ym.(2002): Yliopistojen opiskelijavalintojen arviointi. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 17:2002.
- Tiilikainen, Anna (2000): Uusi opiskelija ja yliopisto. Opiskelijoiden ensimmäisen vuoden kokemukset ja vastaanotto yliopistolla. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 17/2000.
- Vesikansa, Sanna ym.(1998): Tehokkaaseen opiskeluun – norminopeutta vai mielekästä oppimista. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus rs 14/1998.
- Öljymäki, Annukka (2003): Selvitys opintotuen saajien opintojen edistymiseen seurannasta lukuvuonna 2001–2002. Teknillinen korkeakoulu, hallinto-osaston julkaisu 2003/13.

Kyselylomake

Varusmiespalveluksen ja korkeakouluopintojen yhteensovittaminen

Lue kysymys kokonaan ennen vastaamista. Kirjoita vastauksesi sille varattuun valkoiseen laatikkoon. Lopuksi lähetä vastauksesi painamalla lähetä -nappia.

Kysely on toteutettu SSL-salatussa ympäristössä, jolloin kukaan ulkopuolinen ei pääse näkemään vastauksiasi. Kaikki tiedot käsitellään anonyymeinä ja täysin luottamuksellisesti.

1 Taustatiedot

- 1.1 Minä vuonna olet syntynyt?
- 1.2 Mikä on opiskelupaikkakuntasi?
- 1.3 Missä oppilaitoksessa opiskelet? (valitse vain yksi; jos opiskelet useammassa oppilaitoksessa, valitse pääasiallinen oppilaitoksesi)
- 1.4 Oletko suorittanut varusmiespalveluksen?
Kyllä
En
Olen suorittanut siviilipalveluksen

Kysely on suunnattu varusmiespalveluksen suorittaneille. Jos et ole suorittanut varusmiespalvelusta tai olet suorittanut siviilipalveluksen, siirry kyselyn loppuun lähettämään tietosi.

2 Opiskelu

- 2.1 Minä vuonna olet vastaanottanut nykyisen opiskelupaikkasi? (eli "päässyt sisään" yliopistoon/ammattikorkeakouluun)
- 2.2 Mikä on opiskelualasi? (valitse vain yksi)
- 2.3 Mitä tutkintoa olet suorittamassa?
- 2.4 Mahdollisen toisen opiskelemasi tutkinnon tiedot (oppilaitos, koulutusala, suoritettava tutkinto).

- 2.5 Kuinka monta opintoviikkoa olet suorittanut tähän mennessä liittyen nykyiseen opiskeluusi?
- 2.6 Montako lukuvuotta olet ollut kirjoilla läsnäolevana opiskelijana nykyiseen opiskeluusi liittyen? (puolen vuoden tarkkuudella; älä laske kevätlukukautta 2004 mukaan)
- 2.7 Opiskeletko mielestäsi
Päätoimisesti
Sivutoimisesti
Jotenkin muuten. Miten?
- 2.8 Minä vuonna arvioit valmistuvasi? Jos opiskelet useampaa tutkintoa varten, niin minä vuonna arvioit suorittavasti ensimmäisen tutkinnon?
- 2.9 Oletko ollut tyytyväinen opintojesi etenemiseen? Kyllä, olen ollut pääpiirteissään tyytyväinen opintojeni etenemiseen.
En ole ollut tyytyväinen opintojeni etenemiseen. Miksi et?

3 Varusmiespalveluksen suorittaminen

- 3.1 Minä vuonna aloitit varusmiespalveluksen?
- 3.2 Mikä oli saapumiseräsi?
Tammikuu
Heinäkuu
Muu, mikä?
- 3.3 Millainen oli opiskelutilanteesi varusmiespalvelusta aloittaessasi?
En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa yliopistossa/AMK:ssa
Olin hakenut, mutta en ollut vielä saanut opiskelupaikkaa yliopistossa/AMK:ssa
Olin juuri päässyt sisään yliopistoon/ammattikorkeakouluun

Olin opiskellut yhden lukukauden
Olin opiskellut yhden lukuvuoden
Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden, mutta alle kolme lukuvuotta
Olin opiskellut kolme lukuvuotta tai pidempään

3.4 Arvioi vielä opintojesi suorittamisen vaihetta varusmiespalvelusta aloittaessasi.

En ollut käytännössä vielä aloittanut opintojeni suorittamista

Opintoni olivat alkuvaiheessa

Opintoni olivat keskivaiheessa

Olin tekemässä tai pian aloittamassa

opinnäytetyön tekemistä

Olin jo suorittanut korkeakoulututkinnon

3.5 Millaisen varusmiespalveluksen suoritit?

Miehistökoulutus 6 kk

Miehistökoulutus 9 kk

Miehistökoulutus 12 kk

Aliupseeri 12 kk

Reserviupseeri 12 kk

Keskeytin palveluksen

3.6 Milloin kotiuit?

vuosi

kuukausi (numerona, esim. heinäkuu 07)

3.7 Mikä oli aselajisi?

4 Varusmiespalveluksen ja opiskelun yhteensovittaminen

4.1 Vaikuttiko opiskelu tai opiskelupaikan hakeminen seuraaviin varusmiespalvelusta koskeviin valintoihisi?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Palveluksen aloittamisvuosi

Saapumiserä

Palveluksen pituus

Palveluspaikka

Aselaji

Johtamis- tai erikoiskoulutukseen hakeutuminen

Jos vaikutti, miten?

4.2 Vaikuttiko varusmiespalveluksen alkaminen opintoihin hakeutumiseesi?

Kyllä Ei En osaa sanoa

Jos vaikutti, miten?

4.3 Miksi hakeuduit opiskelemaan ennen varusmiespalveluksen suorittamista?

4.4 Miten varusmiespalvelus on vaikuttanut palveluksen jälkeisiin opintoihisi?

Vaikutti myönteisesti

Vaikutti kielteisesti

Ei vaikuttanut mitenkään

Opintojen eteneminen

Opiskelumotivaatio

Opiskelualaan liittyvien tietojen hallinta

Opiskelualaan liittyvien taitojen hallinta

Opiskelutekniikka/ opiskelutavat

Itsenäisen työskentelyn taidot

Ryhmätyötaidot

4.5 Vaikuttiko kotiuttamisen ajankohta opiskeluasi tai opintoihin hakeutumistasi hankaloittavasti?

Kyllä, paljon. Kerro miten?

Kyllä, jonkin verran. Kerro miten?

Vain vähän

Ei lainkaan

4.6 Suorititko varusmiespalveluksen aikana korkeakouluopintoihisi liittyviä opintoja?

En, enkä ollut niin suunnitellutkaan

En, vaikka olin niin suunnitellut

Kyllä; kerro tarkemmin mitä opintoja

ja minkä verran?

4.7 Oliko Sinulla ongelmia opinnoissasi varusmiespalveluksen jälkeen? Arvioi seuraavien väittämien paikkansapitävyys omalla kohdallasi.

Samaa mieltä

Jonkin verran samaa mieltä

Eri mieltä

En päässyt haluamilleni kursseille

Sopivia kursseja ei ollut tarjolla

En saanut tarpeeksi ohjausta opintoihini

Minun oli vaikea saada otetta opiskelusta

Koin vieraantuneeni oppilaitoksestani

Koin vieraantuneeni tiedekunnastani/

laitoksestani/yksiköstäni

Koin vieraantuneeni opiskelupaikkakunnastani

Koin jääneeni opiskeluryhmän/vuosikurssin

ulkopuolelle

- 4.8 Oliko Sinulla taloudellisia vaikeuksia varusmiespalveluksen jälkeisen kahden kuukauden aikana?
Kyllä Ei
- 4.9 Jouduitko ottamaan lainaa varusmiespalveluksen aikana tai välittömästi sen jälkeen?
Kyllä En
- 4.10 Koitko muita ongelmia varusmiespalveluksen jälkeen opinnoissasi tai yleensä elämässäsi?
- 4.11 Jos varusmiespalvelus aiheutti hankaluuksia opiskeluusi, miten niitä olisi voinut lieventää?
- 4.12 Mikä olisi ollut opintojesi kannalta paras ajankohta suorittaa varusmiespalvelus?
Ennen opintoihin hakeutumista
Hetki opiskelupaikan saamisen jälkeen
Ensimmäisen opiskelulukukauden jälkeen
Ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen
Myöhemmin opintojen aikana
Valmistumisen jälkeen
Joku muu, mikä?
- 4.13 Uskotko, että varusmiespalveluksesta on ollut tai tulee olemaan hyötyä
Paljon Jonkin verran Vähän Ei lainkaan
Opinnoissasi
Hakiessasi töitä
Työelämässä
- 4.14 Kerro tarkemmin, mitä hyötyä varusmiespalveluksesta on ollut opintojesi kannalta?
- 4.15 Kerro tarkemmin, mitä muuta hyötyä varusmiespalveluksesta on Sinulle ollut tai arvelet tulevaisuudessa olevan?

5 Varusmiespalveluksen hyväksilukeminen osaksi korkeakouluopintoja

- 5.1 Oletko tietoinen varusmiespalveluksen hyväksilukemisen käytännöistä oppilaitoksessasi?
Kyllä Epämääräisesti En
- 5.2 Oletko hakenut hyväksilukemista?
Kyllä En

- 5.3 Jos vastasit edelliseen kyllä, mitä opintoja tai suorituksia olet hakenut hyväksi luettavaksi?
- 5.4 Onko hakemasi suoritukset hyväksytyt?
Kyllä Ei
- 5.5 Montako opintoviikkoa ja millaisia opintoja (esim. korvaavia, valinnaisia, työharjoittelu) hyväksytyt suoritukset olivat?

6 Muita kommentteja

- 6.1 Mitä muuta haluat sanoa kyselyn teemoihin liittyvistä asioista?
- 6.2 Kommentteja kyselystä

Kiitos vastauksistasi! Lähetä kysely valitsemalla alla oleva ruutu "Haluan lähettää vastaukset" ja painamalla Lähetä Skicka Submit -näppäintä. Painettua si Lähetä -nappia ohjelma lähettää vastauksesi salatun yhteyden kautta. Tämän jälkeen ohjelma katkaisee salatun yhteyden. Tällöin www-selain yleensä ilmoittaa salauksen päättymisestä. Salauksen päätyminen ei ole tietoturvariski, vaan voit huoletta poistua kyselystä, koska vastauksesi on siis jo siirtynyt salattuna.

Ryhmähaastattelujen runko

Tämänhetkinen tilanne opintoihin hakeutumisen suhteen

- Haitko johonkin koulutukseen heti ylioppilaskirjoitusten jälkeen tai nyt varusmiespalveluksen aikana? AMK:hon vai yliopistoon?
- Onko sinulla jo opiskelupaikka?
- Jos et ole hakenut opiskelemaan, niin miksi et?

Opintoihin hakeutuminen varusmiespalveluksen aikana

- Mitkä tekijät häiritsevät ja mitkä taas edistävät opintoihin hakeutumisesta palveluksen aikana?
- Miten on tietoa saatavilla eri opiskelumahdollisuuksista ja hakuajoista? Onko opintoneuvontapalveluita? Millaiset internetkäyttömahdollisuudet? Onko aikaa perehtyä materiaaleihin?
- Onko sinulle jo selkiintynyt mitä haluat opiskella?
- Vaikuttiko/vaikuttaako varusmiespalvelus motivaatioosi hakea opiskelemaan?
- Ovatko hakuajat korkeakouluihin mielestäsi riittävän pitkät ja tuleeko kutsu valintakokeisiin tarpeeksi ajoissa?
- Saatko työkokemuspisteitä, kun haet AMK:hon?

Valintakokeisiin valmistautuminen ja osallistuminen varusmiespalveluksen aikana

- Löytyykö aikaa ja rauhallisia tiloja valintakokeisiin valmistautumiseen? Joudutko lukemaan vain lomilla vai onko sinulla aikaa lukea myös varuskunnassa vapaa-aikana?
- Millainen ilmapiiri varuskunnassasi on valintakokeisiin valmistautumisen suhteen? Millaista on varusmiesten ja kantahenkilökunnan suhtautuminen?

- Onko helppoa saada vapaata valintakokeessa käymistä varten? Joudutko käyttämään omia lomiamia? Aiheutuuko paljon matkakustannuksia?
- Miten sotaharjoituskausi ajoittuu valintakokeiden suhteen? Vaikuttaako se opiskelemaan hakemiseen?
- Miten aikaisin pitää aloittaa valintakokeisiin valmistautuminen? Riippuuko opiskelualasta?

Korkeakouluopintoihin hakeutumisen helpottaminen varusmiespalveluksen aikana tai välittömästi sen jälkeen

- Leirien ja harjoitusten ajoitus
- Lukuvapaa tai vapaa-aika
- Opiskelutilat
- Oma lomajärjestelmä valintakokeita varten
- Opintoihin hakeutumiseen liittyvä tiedotus ja neuvonta, internetin käyttömahdollisuudet
- Valintakoepäivien ajoitus ja määrä
- Palvelusaikojen määräytyminen

Varusmiespalveluksen vaikutus opintojen aloittamiseen

- Onko varusmiespalveluksesta mahdollisesti jotain hyötyä tai haittaa alkaville opinnoille?
- Palveluksen vaikutus opiskelumotivaatioon
- Katkos/tauko opiskeluun
- Taloudellinen tilanne
- Varusmiespalveluksen hyväksilukeminen tai tulevaan opiskelualaan liittyvien asioiden oppiminen
- Muunlaisten valmiuksien tai ominaisuuksien kehittyminen, joista hyötyä tai haittaa opiskelussa
- Siviilielämään sopeutuminen

Tilastotietoja varusmiespalveluksen suorittamisesta Suomessa*

Palvelukseen astuneet 1999–2003 (N).

Vuosi	N
1999	31 015
2000	30 037
2001	30 383
2002	29 977
2003	29 485

Varusmiespalveluksen terveydellisistä syistä keskeyttäneet (%).

Vuosi	%
1999	8,6
2000	8,5
2001	9,2
2002	9,2

Palvelukseen määrätty 1999–2003 (%).

Kutsuntavuosi	Ikäluokka	%
1999	1981 synt.	84,0
2000	1982 synt.	84,1
2001	1983 synt.	84,9
2002	1984 synt.	84,7
2003	1985 synt.	84,2

Siviilipalvelukseen hakeutuneiden osuus kutsuntaikäluokasta 1999–2003 (%).

Vuosi	%
1999	7,2
2000	7,5
2001	8,0
2002	7,4
2003	7,4

*Lähde: Pääesikunnan asevelvollisuusosasto

Liitetaulukoita

Liitetaulukko 1. Yliopistojen vastausprosentit.

Yliopistot	vastaus%
Helsingin yliopisto	56
Joensuun yliopisto	63
Jyväskylän yliopisto	12
Kuopion yliopisto	64
Lapin yliopisto	40
Oulun yliopisto	57
Tampereen yliopisto	56
Turun yliopisto	57
Vaasan yliopisto	37
Åbo Akademi	37
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	60
Teknillinen korkeakoulu	54
Tampereen teknillinen yliopisto	54
Helsingin kauppakorkeakoulu	58
Svenska handelshögskolan	23
Sibelius-Akatemia	37
Teatterikorkeakoulu	50
<i>Yhteensä</i>	51

Liitetaulukko 2. Ammattikorkeakoulujen vastausprosentit.

Ammattikorkeakoulut	vastaus%
Arcada	40
Diak	60
Evtek	56
Etelä-Karjalan AMK	58
Haaga instituutti	26
Stadia	45
Helia	28
Humak	10
Hämeen AMK	48
Jyväskylän AMK	52
Kajaanin AMK	43
Kemi-Tornion AMK	41
Keski-Pohjanmaan AMK	27
Kymenlaakson AMK	38
Lahden AMK	44
Laurea	34
Mikkelin AMK	57
Oulun seudun AMK	59
Pirkanmaan AMK	33
Pohjois-karjalan AMK	29
Rovaniemen AMK	42
Satakunnan AMK	45
Savonia	53
Seinäjoen AMK	52
Svenska yrkehögskolan	13
Tampereen AMK	50
Turun AMK	38
Vaasan AMK	51
Yrkehögskolan sydväst	43
<i>Yhteensä</i>	44

Liitetaulukko 3. Ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät, aineisto ja AMKOTA* (% ja N).

Ammattikorkeakoulut	Aineisto	%	AMKOTA	%
Arcada	11	1	939	2
Diak	5	1	254	0
Evtek	52	7	2 554	5
Etelä-Karjalan AMK	19	3	1 179	2
Haaga instituutti	5	1	844	2
Stadia	45	6	3 899	8
Helia	11	1	1 279	2
Humak	1	0	239	0
Hämeen AMK	31	4	2 174	4
Jyväskylän AMK	49	6	2 618	5
Kajaanin AMK	13	2	850	2
Kemi-Tornion AMK	6	1	1 106	2
Keski-Pohjanmaan AMK	15	2	1 492	3
Kymenlaakson AMK	30	4	2 058	4
Lahden AMK	28	4	1 981	4
Laurea	25	3	2 039	4
Mikkelin AMK	32	4	1 606	3
Oulun seudun AMK	53	7	3 258	6
Pirkanmaan AMK	9	1	762	1
Pohjois-karjalan AMK	18	2	1 666	3
Rovaniemen AMK	19	3	1 284	2
Satakunnan AMK	38	5	2 660	5
Savonia	57	8	2 939	6
Seinäjoen AMK	29	4	1 744	3
Svenska yrkehögskolan	4	1	924	2
Tampereen AMK	52	7	2 943	6
Turun AMK	47	6	3 924	8
Vaasan AMK	46	6	1 835	4
Yrkehögskolan sydväst	7	1	760	1
<i>Yhteensä</i>	757	100	51 810	100

* Kaikkia ammattikorkeakouluopiskelijoita koskevat tiedot on saatu opetusministeriön ylläpitämästä Amkota-tietokannasta: <http://www.csc.fi/amkota/>. Tiedot koskevat vuotta 2003.

Liitetaulukko 4. Yliopistojen opiskelijamäärät, aineisto ja KOTA* (% ja N).

Yliopistot	aineisto	%	Kota	%
Helsingin yliopisto	209	17	11 211	17
Joensuun yliopisto	55	4	2 315	3
Jyväskylän yliopisto	10	1	4 513	7
Kuopion yliopisto	38	3	1 651	2
Lapin yliopisto	17	1	1 176	2
Oulun yliopisto	133	11	6 967	10
Tampereen yliopisto	79	6	4 125	6
Turun yliopisto	101	8	4 576	7
Vaasan yliopisto	30	2	2 078	3
Åbo Akademi	31	2	2 316	3
Lappeenrannan teknillinen yliopisto	81	6	3 487	5
Teknillinen korkeakoulu	221	18	9 935	15
Tampereen teknillinen yliopisto	175	14	8 123	12
Helsingin kauppakorkeakoulu	58	5	2 201	3
Svenska handelshögskolan	13	1	1 259	2
Sibelius-Akatemia	5	0	607	1
Teatterikorkeakoulu	3	0	173	0
<i>Yhteensä</i>	1 259	100	66 713	100

* Kaikkia yliopisto-opiskelijoita koskevat tiedot on saatu opetusministeriön ylläpitämästä Kota-tietokannasta: <http://www.csc.fi/kota/>. Tiedot koskevat vuotta 2003.

Liitetaulukko 5. Ammattikorkeakoulujen opiskelijamäärät koulutusaloittain, aineisto ja AMKOTA (% ja N).

Koulutusalat, AMK	aineisto	%	amkota	%
Humanistinen ja kasvatusala	4	1	220	0
Kulttuuriala	25	3	3 128	6
Luonnontieteiden ala	17	2	4 065	8
Luonnonvara- ja ympäristöala	33	4	1 824	4
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	21	3	1 721	3
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	20	3	2 657	5
Tekniikka ja liikenne	520	69	31 065	60
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	111	15	7 130	14
<i>Yhteensä</i>	751	100	51 810	100

* Kaikkia ammattikorkeakouluopiskelijoita koskevat tiedot on saatu opetusministeriön ylläpitämästä Amkota-tietokannasta: <http://www.csc.fi/amkota/>. Tiedot koskevat vuotta 2003.

Liitetaulukko 6. Yliopistojen opiskelijamäärät koulutusaloittain, aineisto ja KOTA* (% ja N).

Koulutusalat, yliopisto	aineisto	%	Kota	%
Eläinlääketieteellinen	2	0	33	0
Farmasian	9	1	248	0
Hammaslääketieteellinen	4	0	150	0
Humanistinen	67	5	5 509	8
Kasvatustieteellinen	11	1	2 260	3
Kauppätieteellinen	135	11	8 799	13
Kuvataideala	1	0	105	0
Liikuntatieteellinen	0	0	347	1
Luonnontieteellinen	221	18	13 134	19
Lääketieteellinen	33	3	1 283	2
Maatalous-metsätieteellinen	31	3	1 231	2
Musiikin	4	0	607	1
Oikeustieteellinen	35	3	1 747	3
Psykologian	5	0	274	0
Taideteollinen	5	0	911	1
Teatterin ja tanssin	4	0	188	0
Teknillistieteellinen	616	50	25 450	37
Teologinen	9	1	861	1
Terveystieteiden	1	0	207	0
Yhteiskuntatieteellinen	50	4	5 088	7
<i>Yhteensä</i>	1 243	100	68 432	100

* Kaikkia yliopisto-opiskelijoita koskevat tiedot on saatu opetusministeriön ylläpitämästä Kota-tietokannasta: <http://www.csc.fi/kota/kota.html>.
Tiedot koskevat vuotta 2003.

Liitetaulukko 7. Varusmiespalveluksen vaikutus opiskeluun liittyvien tietojen ja taitojen hallintaan (%).

		Vaikutti myönteisesti	Vaikutti kielteisesti	Ei vaikuttanut mitenkään	Yht. 100% (N)
Tietojen hallinta					
Kaikki		10,6	12,5	77,0	(2 018)
Korkeakoulu p=0,000	AMK	13,9	7,2	78,8	(760)
	Yliopisto	8,5	15,7	75,8	(1 258)
Opiskelu-tilanne p=0,000	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	23,6	0,9	75,5	(106)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	7,9	5,5	86,6	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	8,9	9,3	81,8	(1 108)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	11,9	21,2	66,9	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	11,5	19,3	69,3	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	12,9	31,4	55,7	(70)
Taitojen hallinta					
Kaikki		12,4	10,5	77,1	(2 015)
Korkeakoulu p=0,000	AMK	16,1	6,4	77,5	(760)
	Yliopisto	10,1	13,0	76,9	(1 255)
Opiskelu-tilanne p=0,000	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	26,4	0,9	72,6	(106)
	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	9,8	6,1	84,1	(164)
	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	10,7	7,6	81,8	(1 107)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	12,5	16,4	71,1	(377)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	15,6	17,7	66,7	(192)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	14,5	30,4	55,1	(69)

Liitetaulukko 8. Väitteen "En päässyt haluamilleni kursseille" paikkansapitävyys (%).

		Samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Eri mieltä	Yht. 100% (N)
Kaikki		5,4	6,9	87,7	(1 718)
Korkeakoulu	AMK	5,8	6,5	87,6	(582)
p=0,800	Yliopisto	5,2	7,0	87,8	(1 136)
Opiskelu-tilanne	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	2,3	3,0	94,7	(1 085)
p=0,000	Olin opiskellut yhden lukukauden	13,1	15,5	71,4	(374)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	6,8	7,9	85,3	(190)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	8,7	17,4	73,9	(69)
Saapumiserä	Tammikuu	9,4	12,0	78,6	(626)
p=0,000	Heinäkuu	3,2	4,0	92,9	(1 077)
Kotiutumis-	Tammikuu	8,9	10,2	80,9	(451)
kuukausi	Helmikuu-kesäkuu	1,6	3,6	94,9	(253)
p=0,000	Heinäkuu	2,2	3,5	94,3	(733)
	Elokuu-joulukuu	11,7	13,2	75,1	(281)
Palveluksen	Miehistö 6 kk	7,2	9,4	83,5	(556)
pituus	Miehistö 9 kk	8,4	10,2	81,4	(226)
p=0,000	Miehistö 12 kk	4,7	4,7	90,6	(64)
	Aliupseeri 12 kk	4,1	5,2	90,7	(536)
	Reserviupseeri 12 kk	2,5	3,1	94,4	(322)

Liitetaulukko 9. Väitteen "Sopivia kursseja ei ollut tarjolla" paikkansapitävyys (%).

		Samaa mieltä	Jonkin verran samaa mieltä	Eri mieltä	Yht. 100% (N)
Kaikki		6,8	8,4	84,7	(1 716)
Korkeakoulu	AMK	6,4	8,3	85,4	(581)
p=0,844	Yliopisto	7,0	8,5	84,4	(1 135)
Opiskelu-tilanne	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	3,1	3,9	93,0	(1 085)
p=0,000	Olin opiskellut yhden lukukauden	15,3	17,4	67,3	(373)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	8,9	12,6	78,4	(190)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	13,2	20,6	66,2	(68)
Saapumiserä	Tammikuu	11,4	13,3	75,3	(624)
p=0,000	Heinäkuu	4,3	5,8	90,0	(1 077)
Kotiutumis-kuukausi	Tammikuu	10,4	11,8	77,8	(450)
p=0,000	Helmikuu-kesäkuu	2,8	4,7	92,5	(253)
	Heinäkuu	3,7	5,7	90,6	(732)
	Elokuu-joulukuu	12,8	13,5	73,7	(281)
Palveluksen pituus	Miehistö 6 kk	7,2	9,4	83,5	(555)
p=0,000	Miehistö 9 kk	8,4	10,2	81,4	(226)
	Miehistö 12 kk	4,7	4,7	90,6	(63)
	Alipuseeri 12 kk	4,1	5,2	90,7	(536)
	Reserviupseeri 12 kk	2,5	3,1	94,4	(322)

Liitetaulukko 10. "Jouduitko ottamaan lainaa varusmiespalveluksen aikana tai välittömästi sen jälkeen?" (%).

		Kyllä	Ei	Yht. 100 % (N)
Kaikki		6,2	93,8	(2 011)
Korkeakoulu	AMK	6,6	93,4	(760)
p=0,599	Yliopisto	6,0	94,0	(1 251)
Opiskelu-	En ollut vielä hakenut opiskelupaikkaa	10,3	89,7	(107)
tilanne	Olin hakenut, mutta en ollut saanut opiskelupaikkaa	3,1	96,9	(162)
p=0,000	Olin juuri päässyt sisään korkeakouluun	5,0	95,0	(1 104)
	Olin opiskellut yhden lukukauden	6,3	93,7	(378)
	Olin opiskellut yhden lukuvuoden	7,9	92,1	(191)
	Olin opiskellut pidempään kuin yhden lukuvuoden	21,7	78,3	(69)
Palveluksen	Miehistö 6 kk	6,8	93,2	(628)
pituus	Miehistö 9 kk	5,7	94,3	(280)
p=0,490	Miehistö 12 kk	4,9	95,1	(81)
	Alipuseeri 12 kk	7,1	92,9	(646)
	Reserviupseeri 12 kk	4,1	95,8	(360)

Opetusministeriön julkaisuja -sarjassa vuonna 2004 ilmestyneet

- 1 Tulossuunnitelma 2004
- 2 Toiminta- ja taloussuunnitelma 2005–2008
- 3 An International Evaluation of the Finnish System of Arts Councils
- 4 Luovuuskertomus – Ehdotus hallitusohjelmassa tarkoitetun luovuusstrategian tekemisen luonteesta, lähtökohdista ja toteuttamisen tavoista
- 5 Kirjastopalvelut kaikilla mausteilla – palvelutuotannon tila, tarpeet ja tulevaisuuden linjauksia
- 6 Koulutus ja tutkimus vuosina 2003–2008; Kehittämissuunnitelma
- 7 Utbildning och forskning 2003–2008: Utvecklingsplan
- 8 Education and research 2003–2008: Development plan
- 9 EU:n Nuoriso-ohjelman vaikuttavuus
- 10 Perustietoja ammattikorkeakouluista
- 11 Regional strategy for education and research up to 2013
- 12 Koulutuksen ja tutkimuksen tietoyhteiskunta-ohjelma 2004–2006
- 13 Informationssamhällsprogram för utbildning och forskning 2004–2006
- 14 Information Society Programme for Education, Training and Research 2004-2006
- 15 Opetusministeriön verkkopalvelu- ja verkkotoimintastrategia 2010
- 16 International Evaluation of the Academy of Finland
- 17 Koulutus, tutkimus ja työllisyys Valtion tiede- ja teknologianeuvostolle laadittu seurantaraportti
- 18 Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma
- 19 Valinnasta työelämään; Ammatillisen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijavalinnan tarkastelua
- 20 Management and Steering of Higher Education in Finland
- 21 För regionernas styrka; Åtgärdsprogram för kultur-, idrotts- och ungdomspolitisk regionutveckling - riktlinjer och prioriteringar åren 2003–2013
- 22 Onko kulttuurilla vientiä? Opetusministeriön, ulkoasiainministeriön ja kauppaja teollisuusministeriön Kulttuurivientihanke, Selvitysmiehen raportti
- 23 Liikuntatoimi tilastojen valossa – Perustilastot vuodelta 2002
- 24 Yliopistotilastot 2003; Taulukoita KOTA-tietokannasta Universitetsstatistik 2003; Tabeller ur KOTA-databasen
- 25 Ammattikorkeakoulut 2003; Taulukoita AMKOTA-tietokannasta Yrkeshögskolorna 2003; Tabeller ur AMKOTA-databasen
- 26 Aikuiskoulutuksen vuosikirja; Tilastotietoja aikuisten opiskelusta 2002
- 27 OECD:n teema- ja maatutkinnot; Ylikansallista ohjausta vai kansallista itseymmärrystä?

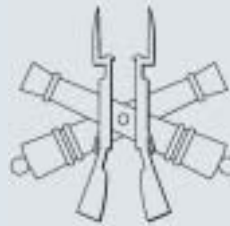

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

PUOLUSTUSMINISTERIÖ

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)

00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet

puhelin / telefon (09) 7010 2363

faksi / fax (09) 7010 2374

books@yopaino.helsinki.fi

www.yliopistopaino.helsinki.fi

ISBN 952-442-812-1 (nid.)

ISBN 952-442-813-X (PDF)

ISSN 1458-8110

